1909

№ 211 ՇԱԲԱԹ, 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

ՇԱԲԱԹ, 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 211

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 228.

Սեպտեմբերի 22-ին վախճանվեց Թիֆլիսի առաջին կարգի վաճառական

Կարապետ Թօմիչ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ,

որի մասին յայտնում են սրտի ցաւով ազգականներին և ծանօթներին այրին՝ ՆԻՆԱ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, որդիները՝ ՏԻԳՐԱՆ և ԻՍԱՀԱԿ և նրանց ամուսինները՝ ԱՆՆԱ ԱՐՏԷՄԵՎՆԱ և ՆԱՏԱԼԻԱ ԵԳՈՐՈՎՆԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆՆԵՐԸ:

Ամբիծքը այսօր, երեկոյեան ժամը 7-ին, իր սեփական տանը, Բեհբուդեան փողոց: Յուղարկաւորութիւնը՝ կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից դէպի Նորաշէնի եկեղեցին: Թաղումը նոյն եկեղեցու գաւթում: 2—1

Սեպտ. 22-ին խաղաղ վախճանվեց Թիֆլիսի առաջին գիլդիայի վաճառական

Կարապետ Թօմիչ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ,

որի մասին խորին վշտով յայտնում է ծանօթներին և ազգականներին եղբայրը՝ ԲԷԳԼԱՐ ԹՕՄԻՉ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԸ իր ամուսին Նինա Մովսիսեան Վարդանեանի, իր դուստր Օլգա Բէգլարօֆնա Բաղդասարեանի հետ: Հոգեհանգիստը այսօր երեկոյեան ժամը 7-ին իր բնակարանում, Բեհբուդեան փողոց, սեփական տանը: Յուղարկաւորութիւնը կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, իր բնակարանից դէպի Նորաշէնի եկեղեցին: Թաղումը Նորաշէնի եկեղեցու գաւթում: 2—1

Կիրակի, սեպտեմբերի 27-ին

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ԵԳՈՐ ՍԵՐԳԷԵՎԻՉ ԲԱԲԵԱՆԻ

ՄԱՀՎԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՕՐԸ

Վանքի մայր եկեղեցում տեղի կունենայ պատարագ և ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ, որի մասին հաղորդում է բարեկամներին ու ծանօթներին հանգուցեալի կինը:

(Հ. Կ.) 983. 2—1

Մկրտիչ Աբրահամեան և Հեղինէ Շմաւոնեան Էքսիւզեանցները իրանց զաւակներով խորին վշտով յայտնում են ազգականներին ու ծանօթներին առաջինի հօր, երկրորդի սկեսրի և վերջինների պապի՝

ԱԲՐԱՀԱՄ ԷՔՍԻՒԶԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ: Ամբիծքը լինելու է այսօր՝ շաբաթ, երեկոյեան ժամը $6^1/_2$-ին, հանգուցեալի բնակարանում: Թաղումը վաղը՝ կիրակի: Յուղարկաւորութիւնը տանից դէպի Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցին առաւօտեան ժամը 10-ին, այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատունը:

Տան հասցէն. Норашенская ул., д. Арм. Нерсисянъ Семинаріи, № 5.

993. 1—1

Բագի Յակոբեան և իր զաւակները՝ Մկրտիչ, Եղիսաբէթ, Յովհաննէս և Մինաս յայտնում են, որ կիրակի, ամսիս 27-ին, Թանդոյեան եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարվելու է հոգեհանգիստ

ՍՏԷՓԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ,

առաջինի ամուսնու և վերջինների հօր մահվան քառասունքին:

1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

Զուբալովի անուան

ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊ.

Հայկական սեկցիա

Կիրակի, 27 սեպտեմբերի

Հայոց Դրամ. Ընկ. թատերասէրների խումբ

Առաջին մանկական ցերեկվայ ներկայացում

ԿԱԽԱՐԴՎԱԾ ՊՐԻՆՑ

Կատակերգ. 3 արար., թարգ. Կ. Տէր-Դաւթեանի

Սկիզբն է առաւօտեան 11 ժամին

Տեղերի գները 5-ից մինչև 40 կոպ.

(Կ.Շ.) 995. 2—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ

ОБОИ

ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼԻ

ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ

Գտնվում է կայսրութեան բոլոր մեծ քաղաքներում:

Բաժանմունքը Թիֆլիսում—Գօլօվինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շէնքը.

ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԵՆ

(Հ. Շ. Ե.) առ. 927. 0—8

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Այսօր Թիֆլիսում կը կայանայ Կանանց Բարձրագոյն Դասընթացքների բացումը:

Կանացի սերնդին աւելի վաղ վիճակվեց ունենալ Թիֆլիսում բարձրագոյն կրթութեան տաճար, քան տղամարդկանց: Մասնաւոր նախաձեռնողների ջանքերով աջողվեց կազմակերպել դասընթացքների գործը, մշակել ծրագիր, հրաւիրել դասախօսներ և գրաւել ուսանողուհիների պատկառելի թիւ, որ արդէն անցնում է 200-ից:

Մենք ամենաջերմ համակրութեամբ ողջունում ենք Կանանց Բարձրագոյն Դասընթացքների բացումը, հաստատ հաւատալով, որ կնոջ բարձր կրթութիւնը մեծապէս կը նպաստէ մեր կուլտուրականութեանը բարձրացնելով մտաւոր հօրիզօնը մեր ընտանեկան և հասարակական կեանքում:

Արդէն տասն տարուց աւելի է, որ մեր երկրի կանայք գնում են Ռուսաստանի և արտասահմանի համալսարանական քաղաքները բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու նպատակով, և սակաւ չէ նրանց թիւը. բայց և այնպէս կին մարդու համար միշտ աւելի դժուար է հեռուներ գնալը և պանդխտութեան մէջ ապրելը, քան տղամարդու: Եւ անշուշտ՝ բարձրագոյն դասընթացքների հաստատվելը մեզանում հնարաւորութիւն կը տայ բարձրագոյն կրթութեան նուիրվելու շատ կանանց, որոնք այլապէս պէտք է զրկված մնային բարձր ուսումից:

Կրթված կինը, թէրև ընտանիքի հասուն անդամ, թէրև հասարակական գործող, թէրև մանկավարժական ույժ, թէրև գիտնական հետաքրքրութեամբ տոգորված անձ՝ կը նպաստէ բարձրացնելու թէ կնոջ հասարակական դիրքը ժողովրդի մէջ և թէ նրա կուլտուրական կոչումը մեր զարգացման գործում:

Ողջունում ենք կանանց կուրսերի առաջին ուսանողուհիներին, ցանկանալով, որ նրանց՝ իբրև կանանց բարձրագոյն կրթութեան առաջին շարքերը գրաւողների՝ աջողվի հասնել իրանց համակրելի նպատակներին և ճանապարհ հարթել ուսանողական ընկերուհիների միւս շարքերի համար, պատրաստել կրթված քաղաքացուհիներ մեր երկրի համար:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաթում, 24 սեպտեմբերի

Քաղաքային դուման որոշեց կնքել 3,400,000 րուբլու օբլիգացիօն փոխառութիւն՝ ջրանցք, ջրաբաշխական կայարան, հիւանդանոց, թատրոն և ուրիշ հաստատութիւններ կառուցանելու համար: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 24 սեպտեմբերի

Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Միցկեվիչն արձակվում է իր պաշտօնից հիւանդութեան պատճառով, մնալով սենատոր: Սենատոր հօֆմէյստէր Վատացին նշանակվում է Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 24 սեպտեմբերի

Ղրիմից տեղեկութիւն է ստացվել, որ Միլլերին նշանակելու են առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստր: Բոլոր միւս թեկնածութիւնները որոշված է մերժել:

Լուրեր տարածվեցին, թէ իբր պարսից շահը նշանվել է Թիւրքաց սուլթանի դստեր հետ: Դիպլոմատիական շրջաններում այդ նշանադրութեան մասին դեռ ոչ մի պաշտօնական տեղեկութիւն չէ ստացվել: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 24 սեպտեմբերի

Սկսվեց օդապարիկների մրցութիւնը: Մասնակցում են 40-ից աւելի օդագնացներ: Մրցումը կը տեւէ երկու շաբաթ: (Հ. Գ.)

Կ. Պօլսի դիւանագիտական շրջաններում այն համոզմունքն է տիրում, որ կրետական հարցի լուծման ժամանակ նոր կօնֆլիկտ է ծագելու: Փոխառութիւն կապելուց յետոյ անմիջապէս Բ. Դուռը «ամենակտրական կերպով» պահանջ կը դնէ, որ Կրետէում, որպէս նահանգապետ, Թիւրքական կօմիսար ուղարկվի: Եթէ պետութիւնները կը ցանկանան անպատճառ եւրօպացի պաշտօնեայ նշանակել այդ պաշտօնում, այդ դէպքում այդ վերջինը Թիւրքական քաղաքացի պիտի դառնայ և հաւատարմութեան երդում տայ սուլթանին Կ. Պօլսում: Հաւատացնում են, «Berliner Morgenpost» լրագրի խօսքով, որ եթէ Բ. Դուռը պնդէ իր այդ պահանջների վրա, այն ժամանակ կօնֆերէնցիայի գումարումը, որին պէտք է մասնակցեն Գերմանիան և Աւստրօ-Ունգարիան, անխուսափելի կը դառնայ:

Սպանական զօրքի վերջին աջողութիւնները կաբիլների դէմ աննկարագրելի ոգեւորութիւն առաջացրին Մադրիդում: Սպանացիները վաղուց է, որ յետ են սովորել յաղթութիւններից և պատերազմի սկզբում ունեցած անաջողութիւնից յետոյ վերջնականապէս կորցրել էին հաւատը իրանց վրա: Այժմ Մադրիդը ցնծում է. Սպանիան չը կործանվեց, Սպանիան դեռ կարող է յաղթել: Ուրախութիւնը մեծանում է մանաւանդ նրանով, որ սպասում են պատերազմի շուտ վախճանին, որը սկզբից, որպէս յայտնի է, ատելի էր ժողովրդին: Ամենքի համար պարզ էր, որ ժողովուրդը ստիպված է լինում զոհ բերել իր գոյքը և արիւն թափել մի խումբ դրամատէրերի համար և որ լիակատար աջողութիւնից յետոյ էլ կառավարութիւնը երբեք չէ վերադարձնելու պատերազմի պատճառով արած ծախսերը: Պատերազմական բեմից ստացվող նպաստաւոր լուրերը ազդեցին և կառավարչական շրջանների վրա: Մինիստրների խորհուրդը ներկայացրեց թագաւորին ստորագրելու համար այն հրովարտակը, որով վերականգնվում են սահմանադրական երաշխաւորութիւնները ամբողջ Սպանիայում, բացի Բարսելօնայից և Գիրօնից, և նշանակվում է կորտէսների գումարումը հոկտեմբերի 15-ին: Յոյս ունեն, որ կառավարութիւնը շուտով կը հրաժարվի այժմեան գրաքննական խստութիւններից, որոնք պատճառ են դառնում ամեն տեսակ անմիտ լուրերի տարածման:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թեհրան, 24 սեպտեմբերի

Մէջլիսի համար ընտրված 11 պատգամաւորներն արդէն մեկնել են Թաւրիզից Թեհրան, ստանալով գեներալ-նահանգապետից 600 ր. ամեն մինը:

Մզկիթներում արտասանվում են ճառեր Թեհրանում գտնվող Թաւրիզի պատգամաւոր Թաղի-Զադէի դէմ: Նրան մեղադրում են առաջնակարգ դեր խաղալու ձգտման մէջ:

Թաւրիզի պաշարման օրերից անուն հանած Ղարադաղի կառավարիչ Րահիմ խանի անդամալուծութեան մասին տարածված լուրերը ճշգվեցին: Նա հրաւիրում է եւրօպացի բժշկի: (Հ. Գ.)

Ջուլֆա, 23 սեպտեմբերի

Ռուսաց զօրամասը Ալի-խանի հետ ճակատամարտելուց յետոյ, որի ժամանակ սպանվեց նրա աղջիկը, տունը քարուքանդ արվեց, իսկ ինքը փախաւ և մեռաւ հիւանդութիւնից, միւս խաները, որոնք Ալի-խանին արիւնակից են, սկսեցին ժողովուրդը ոտքի հանել հայերի դէմ, որոնք, իբր թէ, պատճառ դարձան ռուսաց զօրքերի գալստեան: Քիւրդերի գայրացած հորդաները շրջապատել են Ղարադաղում ընկած հայկական գիւղօրայքը, որոնց վրա և յարձակվել են ամեն կողմից: Տեղի է ունենում անհաւասար կռիւ: Առ այժմ դեռ հայերը պաշտպանվում են, սակայն կարիք են զգում շուտափոյթ օգնութեան:

Կան շատ սպանվածներ և վիրաւորներ: («Б.»)

Ղզւար, 24 սեպտեմբերի

Զիյլի-էս-Սալթանէն հեռագրում է «Իրան» լրագրի խմբագրութեանը, որ կրկին նուիրում է 25,000 թուման ամեն տարի միջնակարգ դպրոց բանալու համար: Դպրոցի բացումը և զարգացումը նա թողնում է խմբագրութեան տնօրէնութեանը: (Հ. Գ.)

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պօլիս, 16 սեպտեմբեր

Ամեն առաւօտ պատրիարքի հրաժարականի մասին նոր լուր մը կամ լուրեր կը կարդանք թերթերու մէջ: Պատրիարքը, միևնոյն ատեն, կը կրկնէ ինչ որ բսած էր ու գրած առաջին օրուընէ, թէ չի կրնար ստութեան միջնորդ մը ըլլալ պետութեան ու ազգին մէջ. ինքը կուզէ արդարութիւն, չարագործներու օրինական պատիժը, անմեղներու պաշտպանութիւնը, ըլլայ հայ, ըլլայ թիւրք, քիւրդ, չերքէզ:

Այսօր, դարձեալ թերթերու մէջ, կը կարդանք, թէ մինիստրներու խորհուրդը, գիշերային երկար խորհրդակցութիւններէ ետքը, յայտարարած է, թէ ամբողջովին հայերու համակիր է, կուզէ արդարութիւն գործ դնել, և, դրական արդիւնքի մը յանգելու համար, պէտք տեսնուած է պաշտօն տալ արդարադատութեան մինիստրին, որ քննէ պատրիարքին հարցը մանրամասնաբար ու իր կարծիքը բերէ մինիստրական ժողովին:

Միւս կողմէ՝ կըսուի, թէ մինիստրութիւնը կը ճանչէ պատրիարքին իրաւասութիւնը եկեղեցական հարցերու մէջ, եկեղեցականներու հարցին մէջ, իսկ քաղաքական հարցերու մասին լաւ է որ չափաւոր ըլլայ իր պահանջումներու մէջ: Այս վերջին առարկութիւնը, ալ աւելի, կը բղխի կարգ մը ազգայնամոլ գրիչներէ և չի ներկայացներ դահլիճին տեսութիւնը պատրիարքական հարցի մասին:

Այս հանգամանքներու մէջ, որոնք օրէ օր կրնան կնճռոտիլ ու շփոթուիլ, bնականաբար դիւրին չէ ըսել, թէ մինչև երբ պիտի ձգձգուի պատրիարքի հրաժարականի այդ հարցը: Կրնայ երկու օրէն լուծուիլ և կամ, ընդհակառակն, ամիսներով գուցէ յետաձգուիլ:

Ադանայի մէջ որբանոցի մը շինութեան ու կազմութեան հարցը մարմին առած է. Ջէմալ-բէյ, միջազգային նպաստամատոյցի կողմէ նախագահ մասնախումբի մը, պաշտօն ունի մօտիկէն հոգալ որբանոցը: Որբանոցի «լեզուի մասին» հարց ծագած է մասնախումբի առաջին նիստի մէջ: Ջէմալ-բէյ, նախագահ և միևնոյն ատեն կուսակալ նահանգին, առաջարկած է, որ որբերու լեզուն ըլլայ թիւրքերէն: Մասնախումբին անդամները,—միսիօնարներ ու բողոքական հայ պատուելիներ,—պէտք զգացած չեն առարկութիւններ ընելու: Իսկ տիկին Եսաեան, որ Ադանա ղրկուած է իբրև տեսչուհի որբանոցին և այժմ անդամ կարգուած՝ որբախնամ մասնախումբին, ուժգնապէս դիմադրած է: Եւ հիմա այդ հարցը տեղափոխուած է այստեղ:

Այսօր, բարեկամի մը հետ, առանձնապէս կարծեկցութիւն ունեցանք ներքին գործերու մինիստրին այդ մասին: Մենք կըսենք, թէ այդ որբերը, վայրագութեան մը հետեւանքով, զրկուած են իրենց հայրենի տունէ, ծնողքէ: Եթէ այսօր Ադանան ենթարկուած չըլլար ծանօթ աղէտքին, այդ մանուկները, իրենց տանը մէջ, պիտի խօսէին իրենց լեզուն, իրենց դպրոցին մէջ պիտի նախակրթուէին իրենց մայրենի լեզուով: Նախակրթութեան մէջ՝ մայրենի լեզուով դաստիարակութիւնը, օրական հացի պէս, բնական պահանջք մըն է մանուկներու մտքին ու սրտին: Մինիստրը կը պատասխանէ, թէ հայերը, հայերէնէ առաջ, մանաւանդ թէ տեղ տեղ բոլորովին թրքախօս ըլլալով, ո՛չ իրենց կրօնքը ուրացած են և ո՛չ իրենց ազգէն օտարացած: Ի՞նչ պատճառ կայ, որ թիւրքերէն չուսանին: Կըսենք. Թող "սվրին թիւրքերէն, բայց որբանոցին մէջ հայերէն պիտի խօսին, դասերու լեզուն հայերէն պիտի ըլլայ: Հակառակ պարագային, մեզի հարկ պիտի ըլլայ չկարենալ օգտուիլ որբանոցէն:

— Լաւ,—կըսէ,—գրեմ կուսակալին:

Թալաթ-բէյ, առհասարակ, լաւ տպաւորութիւն կը թողու ամեն այցելուի վրայ. հին մինիստրներու ո՛չ խրոխտանքն ունի և ո՛չ վանողականութիւնը. ընտանի խօսակցութիւններով մը իր կարծիքները կը յայտնէ, կը լսէ իր խօսակցին դիտողութիւնները ու կը պատասխանէ շատ ազնուօրէն:

Պատրիարքարանի վերջին պատուիրակներն ալ դարձան: Ու կը կրկնուին դարձեալ՝ ինչ որ գիտէինք, ինչ որ լսած էինք: Հիմա պէտք չկայ լալ թափուած արիւնները, կոտորուածները, քանդումները. զարհուրելի աղքատութիւն մը կը սպառնայ մնացած կեանքերու: Հեռաւոր գիւղերու մէջ, աղքատ շինականը, առաւօտ քնէն արթննալէ յետոյ, չի գիտեր, թէ ի՛նչ պիտի ուտէ և ինչո՛վ պիտի կերակրէ իրեններ: Շատեր, քանի մը տախտակներու տակ նստած, այնտեղ կանցնեն իրենց ցերեկն ու գիշերը. ցերեկը կը խաշխշին տաք արեւէն, անձրեւ ատեն՝ անպատսպար կը թրջուին, պաղ հովի ատեն՝ ենթակայ են ամեն տեսակ հիւանդութիւններու:

Տասնվեց գէթունցի, անոնցմէ, որոնք լեռը ապաստանած էին, չուզելով յանձնուիլ Մարաշի զինուորական ատեանին, անձնատուր եղած են կառավարութեան՝ վերջին անգամ մըն ալ փորձելու թիւրք արդարադատութիւնը: Ատոնցմէ երեքը կին են: Կառավարութիւնը բանտարկած է ատոնք:

Զէյթունի դէմ միշտ դաւադրական բան մը կայ թիւրք միտքերու մէջ: Թէև օրէ օր նոր լուրեր կը նետուին հրապարակը, բայց Ուլնիայի լեռնականը, անխռով նստած իր ցցուած ապառաժներու ետև, իր կեանքով կապրի ամեն մեքենայութեանց գիտակ, ամեն հնարքներու դէմ պատրաստ, մահը աչքին առջև, կեանքը ձեռքին մէջ:

Մեր թերթերու մէջ իրերամարտ կռիւը ծայրայեղութեան հասած է. հինցած ոխեր, մթերուած թոյներ կը թափին հրապարակին մէջ: Ցաւալին սա է, որ ընթերցող հասարակութիւնը, տարուած այդ վէճերէն, իր մտաւորական գործիչներու մասին կը յանգի ցաւալի եզրակացութիւններու:

Հանրային շինութեանց նոր մինիստրը, Գաբրիէլ Հալաճեան, երևտասարդութեան բոլոր թարմութիւնով իր պաշտօնին գլուխն է: Սկսաւ ծրագիրները մութէն լոյսը հանել. իր առաջին գործը եղաւ

գե-

նաւային օսմ.-անգլիական ընկերութեան մը առանձնաշնորհութիւնը: Յոյս կայ, որ, հետզհետէ, նոր-նոր ծրագիրներ դուրս կը հանէ իրենց ծրագրական վիճակէն:

Անոնք, որ կը կարծէին, թէ հայ մինիստրութիւնը սեփականութիւն մըն է հիներու, այսօր ըմբռնած պէտք է ըլլան, թէ երիտասարդութիւնն ալ ունի իր արժէքը: Զինքը շրջապատողները կը հիանան իր անխոնջ գործունէութեանը վրայ եւրոպացիները, ժամանաւորաբար, կը սքանչանան իր մասին:

Շահէն

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ՀԱՐՑԸ Կ. ՊՈԼՍԻ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ ՄԷՋ

Աղթամարի աթոռի կողոպտման հարցը, որ հրապարակի վրա դրվեց Վանի առաջնորդ Զաւէն վարդապետի մերկացումներով (տես «Մշակ» № 208), այնքան մեծ յուզմունք է առաջացրել Թիւրքիայի հայութեան մէջ, որ ազգային ժողովը ստիպված է տեսնում իրան զբաղվել այդ հարցով:

Որովհետև այդ չարաբաստիկ հարցը ըստ պատռում է շատ մեծ ծաւալ ստանալ, կարևոր ենք համարում առաջ բերել, «Բիւզանդիոնից» արտատպելով, սեպտ. 4-ին կայացած ազգային ժողովի նիստի այդ խնդրին վերաբերեալ մասը.

Ատենապետ էֆ.-ն յայտնեց, թէ Աղթամարայ վանքին մէջ տեղի ունեցած կողոպուտին նկատմամբ երեք հարցումներ կան, մէկը՝ Վահան էֆ. Փափազեանէ, որ խնդրոյն վրայ եղած պաշտօնական տեղեկութիւններ կը հարցնէր, միւսը՝ Տ. Հմայեակ քահ.-է և երրորդը 6 երեսփոխաններէ:

Մ. Շիրինեան էֆ. (յանուն վարչութեան).—Դժբաղդաբար իրաւ է, որ Վանէն հեռագիր մը եկած է այդ իմաստով և հանրագրութիւն մըն ալ կայ կրօն. ժողովի դիւանին մէջ, և իմաստն այն է, որ ինքնըինքնին յեղափոխութեան անդամ ներկայացնող կարգ մը անձեր այնպիսի արարքներու մէջ գտնուած են, որ ոչ միայն մերազնէից, այլ և օտարազգիներու գանգատին առիթ տուած են: Վարչութիւնը մասնաժողով մը կազմեց անդամ կարգելով Մաղաքիա սրբազանը, Արսէն վարդ.-ը, Գորեան էֆ.-ն և զին. Յառաջիկայ հինգշաբթի պիտի գումարուինք և արդիւնքը պիտի ներկայացնենք վարչութեան:

Յ. Ճանկիւլեան էֆ.—Ասիկա խնդիրը մըն է, որ 2 տարիէ աւելի գոյութիւն ունի: Սակայն խնդրոյն վրայ խօսելէ առաջ պէտք է ծանօթացնենք, թէ ինչ կիմանանք Աղթամար ըսելով: Աղթամար ունի 15 վանք, ու ամենէն աննշան և ամենէն փոքր վանքը տարեկան 300 ոսկի զուտ հասոյթ ունի: Հայրենակիցներս կը վկայեն, թէ Աղթամար իր հնութիւններով և անօթներով Երուսաղէմէն տարբերութիւն չունի, սակայն բոլոր այդ անօթները ծախուած, տասնչորս վանքի մէջ ոչ մէկ արծաթեղէն և ոչ մէկ անօթ, ոչխար, եզ, գոմէշ մնացած է. ասոնք Աղթամար բերուած և կեդրոնացած են ու դրամի վերածուած: Պէտք է գիտնալ, թէ այս գործերը կը կատարուին Դաշնակցութեան շէֆերէն Իշխանի աչքին առջև: Շատ կը ցաւիմ, որ Փափազեան էֆ.-ն այսօր կը բերէ այս խնդիրը, մինչ ինք գիտակցութիւն ունէր այս խնդրոյն վրայ և ինքն ալ միևնոյն ընկերութեան կը պատկանէր: Ինք միթէ չի՞ գիտեր թէ այդ վանքերուն մէջ երկու խաչ իսկ չէ մնացած, թէ Իշխան՝ որ կաթողիկոսի վեհարանն իրեն բնակավայր ընտրած է՝ իր քով երկու անառակ կին ունէր, ու այս վիճակը գիտեն Վանայ քիւրդն ու թիւրքն ալ: Վանայ շրջակաները գտնուող դպրոցներն և վանքերն իրենց եկամուտներով և դպրոցներով Դաշնակցութեան ձեռքն անցած են, բաց ի Երամեան դպրոցէն, ու կրօնքի և ազգութեան դէմ կը հայհոյեն: Պատրաստ եմ ասոնք մի առ մի ապացուցանելու. հազարաւոր ոսկիներ փճացած են: Ես բոլորովին հակակարծիք եմ, որ քննիչ յանձնաժողով այստեղ կազմուի, որովհետև այստեղ կազմուած մարմին մը ինչ պիտի քննէ, ինչ գիտէ թէ Աղթամար ինչ հնութիւն ունի, ինչ եկամուտներ և հասոյթներ ունի. ես այս վիճակին գիտակից ընտրելիներ պիտի առաջարկեմ:

Ատենապետ էֆ.-ն յայտնեց, թէ վարչութիւնը մինչև երկու շաբաթ պիտի բերէ իր տեղեկագիրը, կրնայ Ճանկիւլեան էֆ.-ն ալ կանչել և տեղեկութիւն ստանալ:

Վ. Թէքէեան էֆ., ուրախութիւն յայտնելով որ Վ. Փափազեան էֆ. նախաձեռնարկ եղած է այս քննութիւնը պահանջելու, յայտնեց, թէ 1909 թ. մայիս 10 թուականով ղրկուած հանրագրութիւն մը կայ Վեհ. Կաթողիկոսին, որուն մէկ օրինակը ներկայացուց բազմաթիւ ստորագրութիւններով քահանաներու և աշխարհականներու և աւելցուց, թէ այս գիրքէն զատ բերանացի կարևոր տեղեկութիւններ ալ կրնայ հաղորդել: Հանրագրութեան մէջ ըսուած է, որ, աւելցուց, արտասահմանէն եկած յեղափոխական կուսակցութեան անդամներ են թուեալ արարքներուն հեղինակները: Թէքէեան էֆ. աւելցուց նաև, որ այս խնդրոյն համար կազմուած վարչական յանձնաժողովն ազգ. ժողովոյ կողմէ խնդրոյն նկատառութեան առնուելէն առաջ կազմուած է. հետևաբար վարչութիւնը կամ պէտք է ընդունի այս յանձնաժողովին պաշտօնը, կամ մերժէ ու իր մէջէն կազմէ յանձնախումբը:

Հ. Խօճասարեան էֆ. կոչում ըրաւ, որ կուսակցական հակընդդէմ նախանձոտութիւններ չպղտորեն ժողովը, և երեսփոխանութիւնը միշտ բարձր պահուի այս տեսակ նկատումներէ:

Մ. Մսերեան էֆ.—Ես ցաւ կը յայտնեմ, որ ամիսներէ ի վեր այս խնդիրն եկած է վարչութեան սեղանին վրայ և ինք լուռ կեցած է: Պիտի հարցնէի Շիրինեան էֆ.-ի, որ ըսաւ թէ ասոնք յեղափոխական մարմնոյ անդամներն են, ինչ ազգի կը պատկանին ասոնք, ուէաքալեօնէ՞ր են, ինչ են:

Մ. Շիրինեան.—Հայ յեղափոխական մարմնոյ անդամներ, կըսեն:

Մ. Մսերեան էֆ.—Բաւ է թէ այս վանքերը կողոպտողները հայեր են. ես չհասկցայ յեղափոխական բացատրութիւնը:

Սուրեան էֆ. հարցուց, թէ երբ վանքերը կը կողոպտուէին, ինչո՞ւ վարչութիւնը չպաշտպանեց ազգին իրաւունքը, և ի հարկին տէրութեան զինուորները չգործածեց ու չարգիլեց, մինչ վարչութիւնն Ադանայի խնդիրէն զատ ուրիշ խնդիր նայած չունի. ու առաջարկեց, որ վարչութիւնն ասկէ վերջ պէտք եղածը գործադրէ նոյն դէպքերը չկրկնուելու համար:

Վ. Փափազեան էֆ. խօսք առնելով ըսաւ, թէ երբ Ճանկիւլեան էֆ. հազարաւոր ոսկիներու կորուստին վրայ կը խօսէր, վարչութեան անդամ մը ըսաւ, որ ատիկա չի կրնար ժխտուիլ, ու հարցուց, թէ ո՞վ էր ըսողը: Շիրինեան և Ջօհրապ էֆ.-ներն ըսին, թէ ոչ թէ կորուստին, այլ բողոքին համար ըսին, թէ չի կրնար ժխտուիլ, և իրաւ ալ բողոքները կան:

Վ. Փափազեան էֆ., շարունակելով խօսքը, ըսաւ, թէ ինք այս հարցապնդման մեծ նշանակութիւն կուտայ, որովհետև խոշոր անբարոյականութեան երևոյթ և ոլասերման ապացոյց մատնանիշ կընէն, և որովհետև միտքերը բորբոքած են, այս պատճառաւ կընէ այս հարցապնդումը: Ես չեմ պատասխաներ, ըսաւ, այն խօսքերուն, որոնք կանխակալ կարծիքներ կուզեն գոյացնել: Քննութիւնը պիտի ապացուցանէ, թէ ճիշդ է, որ վանքերուն մէջ մէկ-երկու խաչ միայն մնացած է, և վանքերուն ոչխարներն ու եզները կողոպտուած են: Հարկ չեմ տեսներ, ըսաւ, ազգ. ժողովոյ մէջէն յանձնաժողով մը ընտրելու, այլ վարչութեան կազմած յանձնաժողովին քննութեան սպասենք և եթէ վստահ չըլլանք, այն ատեն կը մտածենք պէտք եղածը:

Գ. Զօհրապ էֆ. յանուն վարչութեան խօսեցաւ և ըսաւ, թէ խառն ժողովը շատ խղճմտութեամբ ջանացած է, որ սահմանադրական տրամադրութեանց տառն և ոգին պահպանուին, և որովհետև կեդրոնի վարչութեան նման վարչութիւն կայ Վանայ մէջ, կը սպասուէր, որ գոնէ, իբրև ամենէն մօտ և վիճակին տեղեակ, անիկա միջոց մը ձեռք առնէր կողոպուտն արգիլելու, և հետևաբար սահմանադրական այս տրամադրութեանց պահպանութեան համար է, որ Պոլսոյ վարչութիւնը չէ ուզած ստանձնութիւն ընել Վանայ վարչութեան իրաւասութեան: Պոլսոյ վարչութիւնը բարձրագոյն ատեանն է. երբ պէտք ըլլայ, այն ատեն գաւառի վարչութիւնն անոր կը դիմէ: Զօհրապ էֆ. ըսաւ նաև, թէ վարչութիւնն ամենևին համամիտ չէ ազգային և կրօնական անխըտրութեան ու այն համոզումն ունի, որ հայ ազգն իր ցեղային հանգամանքով իր ինքնութիւնը կրնայ պահել, և այն վայրկեանէն, որ լսեցինք խնդիրը, մարմին մը կազմեցինք երկու եկեղեցականէ և երկու աշխարհականէ, որոնց անուններն արդէն ապացոյց են, թէ խնդրոյն պէտք եղած ուշադրութեամբ պիտի հետևի ժողովը:

Հ. Էքսէրճեան քահ. ըսաւ, թէ Վանայ վարչութիւնն ինչպէս կրնար խնդրոյն հետևիլ, երբ տեղապահն իսկ փախուստ կուտայ անկէ:

Ուրիշ ատենաբաններ ալ խօսք ուզած ըլլալով՝ ատենապետ էֆ. ժողովին քուէին դիմեց, թէ կը բաւականանա՞յ վարչութեան կազմած յանձնաժողովով, թէ՞ ինք նոր յանձնաժողով մը կը կազմէ: Առաջինն ստացաւ 39 քուէ, իսկ երկրորդը՝ 16, որով խնդիրը յանձնուեցաւ վարչութեան կազմած յանձնաժողովին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀՈՂԵՐԻ ՈՌՈԳՄԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

I

Էջմիածնի հողերի ոռոգման խնդիրը դրականապէս որոշված լինելով՝ այժմ մնում է այդ խնդրի հետ կապ ունեցող մի քանի հարցերի հետ ծանօթացնել թէ Ջրի ընկերութեան և թէ այդ հարցով շահագրգռված հասարակութեան, որպէսզի օր առաջ մութ մնացած կէտերը պարզվեն և գործը սկսելիս՝ բարդութիւններ առաջ չը գան:

Այդ հարցերը սրանք են. ա) Ջրի իրաւանց խնդիրը: բ) 1902 թւին վանքի հետ պայմանաւորված գիւղացիների խնդիրը և նոր ծրագրով տարվելիք ջրատուի տակ ընկած հողատէրերի հետ պայման կապելու խնդիրը: գ) Շահագործութեան խնդրի այլ և այլ պայմանների որոշելը:

1) Ջրի իրաւանց խնդիրը այս է, որ Էջմիածնին Սև Ջրից ջուր տանելու իրաւունք է տրված միմիայն 10 բաղ, որը կարող է բաւականանալ մօտ 250 դեսեատին տեղ ջրելու, այնինչ ջրի ընկերութեան նպատակն է 1000 դեսեատին վանքի հողերից ջրել, որի համար կը հարկաւորվի 40—60 բաղ, աչքի առաջ ունենալով ջրի գոլորշիացումը և հողի ծծելը մինչև վանական հողերին հասնելը: Եթէ ջրի ընկերութիւնը իրան նպատակ է դրել միմիայն վանական հողերին ջուր տալ, այն ժամանակ հարց է ծագում 40—50 բաղ ջրի իրաւունք ձեռք բերելու, որի համար այժմից պիտի դիմում անել երկրագործութեան մինիստրութեանը, քանի որ կովկասեան ջրաբաշխական վարչութեան իրաւասութիւնից դուրս է 10 բաղ ջրից աւել որոշում կայացնելը: Իսկ եթէ ջրի ընկերութիւնը ի նկատի առնելով 1902 թւին չորս գիւղերի՝ վանքի հետ կապած պայմանը և կովկասեան ջրաբաշխական վարչութիւնից 21 բաղ ջուր վերցնելու իրաւունքը վանքի առուով, և նրանց էլ ջուր տայ, այն ժամանակ դարձեալ 19 բաղ ջրի իրաւունք պիտի ձեռք բերէ, որպէսզի 1000 դեսեատին տեղ կարողանայ ջրել թէ վանքի և թէ գիւղերի հողերից և ջրի վրա անելիք թէ տարեկան ընթացիկ ծախքերը ծածկել և թէ որոշ տարիների ընթացքում ստացված արդիւնքից հետզհետէ դրամագլուխը գեղչել:

2) 1901 թ. դեկտեմբերի 20 ին 6 ներ գիւղապետների ժողովը պարտաւորութիւն է դրել վանքի վրա Սև Ջրից ջուր տանելու դէպքում նրանց մասնակից անել և ջրատուի համար որոշել է 4—7 սաժէն լայն. և որքան երկայնութիւն կը պահանջվի հող վերցնել, նախապէս նրանց հետ համաձայնութիւն կայացնելով: Այժմ, երբ ծրագիրը փոխված է, ուրիշ գիւղերի սահմաններով է անցնում ջրատուն, ուստի հին որոշումները ըստ ինքեան խախտվում են և նոր պայմաններ կապելու խնդիր առաջ գալիս:

3) Շահագործութեան եղանակի այլ և այլ պայմանների որոշելը ամենից լուրջ խնդիրն է, որի վրա նոյնպէս վաղօրօք եթէ ոչ ճիշդ, գոնէ մօտաւոր որոշում պիտի կայացնել, որ պարզ լինի թէ վանքի, թէ գիւղացիների և թէ նոյնիսկ ջրի ընկերութեան յարաբերութիւնները, պարտուց և իրաւանց սահմանները: Բաւական չէ ջուր բերել, պէտք է այդ ջրից օգտվելու պայմանները մի առ մի պարզված լինեն, աչքի առաջ ունենալով մի շարք տնտեսական խնդիրներ, հողի կազմը, արդիւնաբերութեան եղանակը և այլն: Առանց ջրի իրաւանց խնդիրը պարզելու, առանց նախապէս տեղական պայմաններին ծանօթ լինելու, առանց սինօդի կամ վանքի ներկայացուցիչների ու գիւղացիների հետ համաձայնութիւն կայացնելու, առանց գարանտիա ունենալու, որ ծախսվելիք 100,000, գուցէ և աւելի գումարը շատ այդպիսի գումարների նման կարող է կորչել շնորհիւ անհեռատես ու անընդունակ ղեկավարների, իմ կարծիքն է զգուշանալ և ոչ մի քայլ չանելու է ջրի գործը փոքր էլ ուշանայ, քան նորանոր բարդութիւններ առաջ գալով վերջը հիասթափութիւն լինի:

Կ. Կ. Մելիք-Շահնազարեանց

ՄԻ ՆՈՐ ԿՏԱԿ

Սեպտեմբերի 22-ին վախճանված Թիֆլիսի առաջին կարգի վաճառական Կարապետ Թումասեան Վարդանեանը կտակել է հետևեալ գումարները. 1) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տրամադրութեան ներքոյ եկեղեցիների և դպրոցների չքաւոր աշակերտների համար 20,000 ր., 2) Թիֆլիսի առաջնորդի տրամադրութեան ներքոյ, բոլոր կարօտ քահանաների և չքաւորների համար 20,000 ր., 3) Նորաշէնի եկեղեցու համար անշարժ կալուած գնելու, որի արդիւնքը պէտք է յատկացվի քահանաներին և Նորաշէնի դպրոցին՝ 12,000 ր., 4) Առաջին կլասիք. գիմնազիայում 1 թոշակաւոր սահմանելու 1500 ր., 5) Առաջին իգ. գիմնազ. մի թոշակաւորի 1500 ր., 6) Թիֆլիսի ռէալական դպրոցում մի թոշակաւորի 1000 ր., 7) Թիֆլիսի առևտրական դպրոցում՝ 500 ր., 8) յօգուտ որբերի 200 ր., 9) յօգուտ կոյրերի 200 ր., 10) յօգուտ քահանաների որբերի 200 ր., 11) յօգուտ Գայիանեան դպրոցի շինութեան 200 ր., 12) պարսից դպրոցին 100 ր., 13) արհեստաւոր. դպրոցին 200 ր., 14) հրէից դպրոցին 100 ր., 15) Շամխորի դպրոցին 100 ր., 16) Զուղուրէթի դպրոցին 100 ր., 17) Էջմիածնեցոց դպրոցին 100 ր., 18) Ս. Մինասի դպ. 100 ր., 19) Սանահնի դպ. 200 ր., 20) աղքատներին բաժանելու համար առաջնորդին 300 ր., 21) Հայուհեաց Բարեգ. ընկ. 100 ր., 22) «Մեղու» ընկ. 100 ր., 23) 60 գործակատարներին 1500 ր., 24) Կուսանաց վանքին 100 ր., 25) Ներսիսեան ուսումնարանին 500 ր., 26) Զգրաշէնի դպր. 100 ր., 27) Թիֆլիսի Բարեգ. ընկ. 400 ր., 28) ս. Կարապետի դպրոցին և եկեղեցուն 500 ր.:

ԿՌԻՒ ԱԼԿՈՀՈԼԻԶՄԻ ԴԷՄ

Հարբեցողութեան դէմ մղվող կռիւը շարունակ դրվում է ռէալ հողի վրա: Բացի համառուսական համագումարի կազմակերպութիւնից Պետերբուրգում հաստատվում է «Ալկոհոլիզմի դէմ կռւող միութիւն Ռուսաստանում գիտական-գործնական հիմունքներով»: Թէ առաջին և թէ երկրորդ կազմակերպութեան գաղափարն է առաջ բերել հասարակական նախաձեռնութիւն և միութիւն այդ կռւում ազգաբնակութեան և կառավարութեան միջև: Միայն կառավարութեան և օրէնսդրական հաստատութիւնների աշխատանքը քիչ է համարվում: Հասարակութիւնը պէտք է այդ կռիւը ինքը տանէ և հող պատրաստէ օրէնսդրական բարենորոգումների համար այդ շրջանում: Միմիայն օրէնքներ հրատարակելով ալկոհոլիզմի դէմ կռիւ մղել չէ կարելի. միայն այն ժամանակ արգելիչ սիստեմները կարող են աջողութիւն ունենալ, երբ մինչև ըլլբանց արգելումը հող կը պատրաստվի ժողովրդի մէջ:

Իրան համար նպատակ դնելով հասարակութեանը ևս մասնակից անելու խնդիրը, միութիւնը մտադիր է զբաղվել բացառապէս իրական գործունէութեամբ, այսինքն—ամեն կերպ ազդել Ռուսաստանի ազգաբնակութեան վրա, առանձնապէս ինտելլիգենցիայի և մասսաների ղեկավարների վրա, նաև կառավարութեան և օրէնսդրական հաստատութիւնների վրա, ալիրտային խմիչքները վարկաբեկելու միջոցով: Պետերբուրգում հաստատվելու է մի հիմնարկութիւն սիստեմատիկ կերպով ժուժկալութեան գաղափարը պրոպագանդ անելու համար. Նրան կից բացվելու է ստաբագրութիւն խմելը դադարեցնել ցանկացողների համար: Մտադրվում է հաստատել հիպնօսական սանատորիա հարբեցողների համար: Այդ բոլորի համար պահանջվում է ոչ պակաս 100,000 րուբլի: Նոյն տեսակ հաստատութիւններ յետոյ հիմնվելու են նաև Ռուսաստանի շատ քաղաքներում:

Յետագայում միութեանը կից բացվելու է ինստիտուտ գործունեայ կռւողներ պատրաստելու համար: Միութեան անդամներ կարող են լինել բոլոր ցանկացողները, հարբեցողները և քիչ խմողները: Մինչև օրս հիմնադիր անդամներ ցուցակագրվել են մօտ 70 մարդ, որոնց թւում են շատ յայտնի հասարակական գործիչներ, բժիշկներ և այլն: Այսպէս՝ հիմնադիրների թւում աչքի են ընկնում Պետական Դումայի նախագահ Ն. Խոմեակով, Դումայի անդամներ՝ Մ. Ռոդզեանկօ, Ի. Մենշիկով, Ա. Բոբեանսկի, Վ. Կարեակին, Ն. Ժդանով, Պետական Խորհրդի անդամներ՝ Վ. Ձերեվանսկի, Մ. Ստախովիչ, Ա. Իլին, իշխ. Պ. Տրուբեցկոյ, իշխ. Ա. Կուրակին, Մ. Լօսև, Ֆ. Տրեպով, ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստր Ս. Ռուխլով, առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստր Վ. Տէմիրեազև, Մոսկվայի միտրոպոլիտ Վլադիմիր, Կիևի և Գալիցիայի միտրոպոլիտ Ֆլավիան, Տվէրի և Կաշինի արքեպիսկոպոս Ալեքսիյ, բժիշկ Լ. Կարչագին, պրոֆ. Մ. Աֆանասիեվ, ակադեմիկ Դ. Ռէյն, պրոֆ. Ս. Բոտկին և ուրիշներ:

(«Н. В.»)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԻՑ

Հաստատված է, որ կեղտից և գարշահոտութիւնից զարգանում և արագապէս առաճում են վարակիչ հիւանդութիւնների բացիլները: Ճիշդ է և այն, որ, Բագւում խոլերային դէպք երևալուց յետոյ, Թիֆլիսը ուժեղացնում է քաղաքում առողջապահական հսկողութիւնը և եռանդուն պատրաստութիւններ տեսնում խոլերայի դէմ կռւելու: Բայց հանելուկային է մնում այն հանգամանքը, թէ ինչո՞ւ, գոնէ այժմ, այդ «ուժեղացված հսկողութեանը» չեն արժանանում քաղաքի այն «անձեռնմխելի» թաղերը, որոնք փտում են չերտացած կեղտերում: Մի կողմ թողնելով «Մէյդանը», «Եարմուկան» և Վերայի կամուրջի չորս բոլորը, վերցնենք ամենակենտրոն կեղտատեղը՝ նորակառոյց Մուխրանեան կամուրջի թաղամասը: Թէ կամուրջը տեսնելու համար յատկապէս եկողների և թէ պարօմով անցնողների թիւը հազարների է հասնում օրվայ ընթացքում:

Հէնց նոյն տեղում էլ Կուր գետն միանում է քաղաքի բոլոր կեղտոտութիւնները բերող Սօլօլակի յայտնի սարերկրեայ ջրանցքը, որի թէ եղերքի ճահիճներից և թէ կեղտոտ ջրից արտաբուրում է այնպիսի անտանելի գարշահոտութիւն, որ անցնողները, բերանով միայն ներշնչելով, քիթները բռնած վազելով են անցնում այնտեղով: Բացի դրանից, գետի ափերին ընկած են լինում սատկած կենդանիներ և նեխված ցեխակոյտեր, որոնք իրանց հերթին արտաբուրում են անտանելի գարշահոտութիւն և ստեղծում են մարդկանց համար ապականված, իսկ բացիլների համար կենսատու մթնոլորտ...: Ո՞րտեղ, ուրեմն, պէտք է որոնել այդ «ուժեղացված առողջապահական հսկողութիւնը». կամ միթէ քաղաքի հսկողութիւնն այդ անշարժ կեղտերի հանդէպ պէտք է խանգարէ միայն այն ժամանակ, երբ այս կամ այն կողմից կը լսվի խոլերայի հրամայող, սպառնացող ձայնը:

Նախանձելի հսկողութիւն:

Բ. Մկրտումեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ն ա խ ի ջ և ա ն գ. (Կարսի շր.), 20 սեպ.

Վերջերս մեր Նախիջևանի շրջանում երեխանց մէջ ծաղկի հիւանդութիւն կար: Այժմ դրա վրա աւելացել է դիֆթերիտ հիւանդութիւնը, որ երեխաների և չափահաս պատանիների շրջանում անխնայ տանում է իր զոհերը: Չը նայած դրան, ոչ ոք չէ մտածում պատշաճաւոր վարչութիւններին դիմել և օգնութիւն խնդրել: Մինչև այժմ, քանի օրվայ ընթացքում, մեր Նախիջևանից մահացել են մօտաւորապէս 50 երեխայ:

Սրանով չորրորդ տարին է, ինչ մեր գիւղացիք թէ աշնանը և թէ գարնանը ցանք են անում, բայց ցորենները փչանում են սևուկի (գիւղացիք դրան ասում են «ղարաճիղ»). և այսպէս՝ գիւղացին 10 սայլի բեռ ցորեն բերում կալը կալսում է, մաքրելուց յետոյ 50 պուդ ցորեն ձեռք չէ անցնում, այն էլ սև, ցորենի նման չէ և սև հաց է լինում: Կալսողները նոյնպէս սև գոյն են ստանում: Մինչդեռ նախկին տարիներում 10 սայլ երբ կալսվում էր, ստացվում էր 200 պուդ մաքուր ցորեն:

Այս հիւանդութեան առաջն առնելու միջոցների մասին ցանկալի էր լսել մասնագէտ գիւղատնտեսների կարծիքը:

Հօլօ

Ն ո ւ խ ի, 22 սեպտ.

Ամսիս 20-ի երեկոյեան ժամը 10—11-ը սկսեց տեղալ կարկտախառն սաստափելի անձրև: Հեղեղը ծածկեց քաղաքի փողոցները, այնպէս որ մի քանի փողոցներով երկու ժամ անկարելի եղաւ անց ու դարձ անել: Մի քանի խանութներ և տներ փլվել են, շատ խանութներ և տների ներքնայարկեր ջրով լցվել են: Վնասներն ահագին են. մարդկային զոհեր չը կան: Երէկ և այսօր մարդիկ զբաղված են խանութներից ու տներից ջրերը դուրս տալով: Աւազանը կատարելապէս մնաց դրութեան մէջ է: Փողոցները կատարելապէս փչացել են: Հեղեղն ամենից աւելի վնասել է աղքատ դասակարգին:

Նշեբեկ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ

Մի բարի լուր եկաւ ուրախացնելու մեր գեղարուեստի մտայլ կեանքը. ինչպէս հաղորդեց «Մշակը», տիկին Հռիփսիմէ Աղամեանը խոստացել է Վեհափառին, նուիրաբերել Էջմիածնին մի թանգարան շէնք յատկապէս պլաստիքական գեղարուեստի գործերի համար:

Մեզ՝ հայ գեղարուեստագէտներիս միշտ խոր վիշտ է պատճառել, երբ այցելել ենք Էջմիածին և տեսել, թէ ինչպէս Մայր Աթոռի թանգարանը խղճուկ վիճակի մէջ է, նրա պատմական իրերը մութ անկիւններում, փոշու մէջ կորած, իսկ ազգային գեղարուեստի ներկայութիւնը բոլորովին բացակայում է:

Եղել են մեր կողմից զոհաբերութեան ցանկութիւններ բայց ո՞ւր դնել. Նրանց էլ եղածների վիճակին մատնել—ահա այս հարցը ստիպել է մեզ սպասել մի առ ժամանակ:

Եւ այժմ այդ կարևոր հարցը լուծելու համար հանդէս է եկել մի յարգելի տիկին:

Եթէ չեմ սխալվում, դա միակ անձն է մեզանում, որ հանդէս է գալիս մեր աղքատ գեղարուեստի ասպարէզում, նրա համար մի բան անելու: Ահա թէ ինչու նա դրդեց իմ զգացմունքները և բուռն ոգևորութիւնը:

Գեղարուեստի այդ բարեկամին իմ երախտագիտութեանս զգացմունքները արտայայտելու համար, ես իմ կողմից, ի պատիւ տիկնոջ, կաշխատեմ գործով արտայայտել, թանգարանի բացման ժամանակ:

Ցանկալի կը լինէր, որ մեր միւս ինտելիգենտ ու հարուստ դասակարգերից դուրս գային նոյնպիսի անձնաւորութիւններ, գեղարուեստի համար մտածելու և գործելու, որովհետև այդ մասնաճիւղը մեզանում անուշադիր է թողնված և նա չափազանց աղքատ է:

Բացի դրանից կայ մի այլ համակրելի ձեռնարկութիւն, որ խոշոր կուլտուրական նշանակութիւն ունի:

Դա Էջմիածնի Ներսիսեան լճի շուրջը զարդարելն է. այդտեղ պէտք է համեստ պատուանդանների վրա կանգնեցնել մեր ազգային գործիչների մարմարեայ կիսարձանները մշտադալար բուսականութեան մէջ: Բացի գեղարուեստի խրախուսումից և Մայր Աթոռի այդ միակ զբօսավայրը զարդարելուց ու լուսաւորելուց, միևնոյն ժամանակ մեր անդրանիկ գործիչների դէմքերը և անունները անմահացրած կը լինենք գեղարուեստի միջոցով: Այս համակրելի գործը կարելի է շատ հեշտութեամբ իրագործել մաս առ մաս:

Մեր ազգային օջախի այդ սրբավայրում պէտք է սփռել այն լոյսի սերմերը, որոնք կազմում են մարդկութեան ազնիւ զգացմունքների պաշարը, սրանք պէտք է ամբապնդեն մեր հոգեկան սէրը, համախմբվելու այդ նշանաբանի շուրջը, իբրև որոշ ազգ և իբրև մարդկութեան անդամներ. և մենք բոլորս պարտական ենք տածելու մեր խորին յարգանքները և փառաբանելու մեր այդ կուլտուրայի սերմնացաններին:

Քանդակագործ Մ. Միքայէլեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Այսօր տեղի կունենայ կանանց բարձր մասնաւոր դասընթացքների բացումը Գրիբօեդովսկայա փողոցում:

— Սեպտեմբերի 23-ին III ոստիկանատան պաշտօնեաները և զինուոր-պահակները շուրջկալ կատարեցին և ձերբակալեցին 21 անանցաթուղթ և անգործ մարդկանց:

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը ներկայումս զբաղված է քաղաքային 1910 թւի ելևմտի նախահաշւի քննութեամբ: Պարզվել է, որ ընդհանուր ելք սպասվում է 2,100,000 րուբլի, որի մէջ միայն ոստիկանութեան պահպանութեան ծախքը աւելացած է 260,000 րուբլով: Մինչդեռ ընդհանուր մուտք սպասվում է 1,800,000 ր., այնպէս որ ընդհանուր դեֆիցիտ սպասվում է մօտաւորապէս 300,000 ր.: Ի նկատի ունենալով այդ հանգամանքը, վարչութիւնը ստիպված մտադիր է կրճատել լուսաւորչական-կրթական նպատակների վրա ծախսվող գումարները:

— Թիֆլիսի քաղաքային սանիտարական-բժշկական մարմնի տեղեկութիւնների համաձայն, վերջին օրերս քաղաքում նկատելի է քութէշ հիւանդութեան դէպքերի կրկնողութիւն երեխաների մէջ:

— Մօտիկ ապագայում Թիֆլիսում կազմակերպվում է յատուկ խորհրդակցութիւն Թիֆլիսի նահանգի սահմաններում ընդհանուր ուսում մտցնելու հարցի քննութեան համար:

— Վրաց «Դրօէբա» լրագիրը գրում է, որ ներկայումս իր ընտանիքով Պարիզում գտնվող բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելին եռանդով աշխատում է: «Շատ եմ գրում—ասում է նա,—բայց ծերութիւնը կապում է ձեռքերս. նախկին եռանդն ու ույժը այլևս չը կայ իմ մէջ»: Պարիզում նա վերջացրել է «Վօրօնցօվ» պօէման: Պօէմայի մէջ բերված են այն ժամանակվայ գործիչները և բանաստեղծները՝ Ալեքսանդր և Վախտանգ Օրբելիանի, Նիկօլայ Բարաթաշվիլի և Դիմիտրի Կիպիանի: Բանաստեղծը գրել է հրապարակախօսական յօդուածներ «Հայերը և մենք» և «Վարկային ընկերութիւնների հաստատումը մեզ մօտ»: Տեղական

վրայ համայնքը մտադիր է ի պատիւ բանաստեղծի մի բանկէտ սարքել, որին հրաւիրուելու են նաև ֆրանսիական յայտնի գրողներ և մամուլի ներկայացուցիչներ։

◆ Վրաց «Էրի» շաբաթաթերթը, իշխանութեան կարգադրութեամբ, դադարեցուած է։

◆ Պետերբուրգի գիտութեանց ճեմարանը ստացել է կովկասեան թանգարանի և հասարակական գրադարանի կանոնադրութեան նախագիծը։ Այս նախագծով երկու հաստատութիւնները գտնվելու են գիտութեանց ճեմարանի իշխանութեան ներքոյ։ Նախագիծը հաստատված է արդէն Կովկասի Փոխարքայի խորհրդից և շուտով կը ներկայացվի օրէնսդրական հաստատութիւնների քննութեանը։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետն առաջարկել է 1-ին և 10-րդ քաղաքամասերի պրիստաւներին, որ հսկողութիւն ունենան, որպէսզի կառքերը, սայլերը Վերայի կամուրջով անցնեն քայլով, կամաց, որովհետև նկատված է, որ կամուրջի մետաղեայ մասերը վերջին ժամանակներս սկսել են շարժվել և վտանգ են սպառնում։

◆ Այսօր լրացաւ բժիշկ Եգոր Սարգսեան Բարեանի մահվան տարելիցը։ Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, հանգուցեալը թողեց մօտ 60,000 րուբլի կարողութիւն բարեգործական նպատակներով, որից ի միջի այլոց 2 հազարը Ներսիսեան դպրոցին. բացի դրանից նա իր բժշկական գործիքները և գրադարանը նուիրեց քաղաքային վարչութեանը. այդ գործիքների մէջ կայ նաև Րենտգենի ճառագայթներով բժշկելու գործիքը։ Հանգուցեալը յայտնի է նոյնպէս իր «Բժշկարանով»։ Նրա մահը խոր վիշտ պատճառեց հասարակութեանը։

◆ Դերբէնդից մեզ հաղորդում են. «Շաբաթ, ամսիս 19-ին, տեղիս Գունիբեան գնդի 32 զինուորներ ձեռք են բերում աղած կարմիր ձուկ Սափօնովի ձկնորսարանից, որ գտնվում է Կասպից ծովի արևմտեան ափին, Ճաչմազ կայարանի մօտերը։ Ուտելով ձուկը նոյն օրն և եթ մեռնում են 5 հոգի, իսկ 25 հոգի էլ վարակված տեղաւորվում են զինուորական հիւանդանոցում։ Կիրակի օրը վախճանվում են երկուսը, իսկ այսօր դարձեալ երկուսը։

Այսօր երեկոյեան $5^1/_2$ ժամին տեղի ունեցաւ առաջին երկու օրը մեռած 7 զինուորների թաղումը զինուորական պատիւներով։ Տեսարանը յուզիչ էր. 7 պարզ անպաճոյճ դագաղներ տարվում էին միմեանց ետևից, որին հետևում էին տեղիս զինուորները իրանց օֆիցերներով, որոնք թևերին կապած ունէին սև ժապաւէններ. ամբողջ ճանապարհին նուագում էր զինուորական երաժշտութիւնը, իսկ երբ մեռածների դիակները իջեցրին գերեզման, զինուորական գունդը երեք անգամ համազարկ տուեց։ Կենդանի մնացած 21 զինուորների դրութիւնն էլ անյուսալի է։ Կատարվում է քննութիւն։ Ռ. Տէր-Գրիգորեանց

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Կ. Պօլսի «La Turquie» թերթը սեպտ. 3-ի իր համարում գրում է. «Կ. Պօլսի հայոց պատրիարք Եղիշէ արքեպ. Դուրեանի հրաժարականը խիստ ցաւալի մի տպաւորութիւն թողեց Փոքր Ասիայի հայերի վրա։ Հեռագրական մի տեղեկութիւնից երևում է, որ օրթոդոքսութեան կամ բողոքականութեան յարելու նպատակով ժողովրդի շրջանում սկսված շարժումը գնալով աւելի սուր բնաւորութիւն է ստանում և, ինչպէս երևում է բոլոր նշաններից, մօտիկ ապագայում կարող է իրականութեան ձև ստանալ հակառակ այն հրաւէրներին ու յորդորներին, որ հայ հոգևորականութիւնն անում է՝ փրկելու համար ազգային եկեղեցու գոյութիւնը։ Մօտ օրերս մի պատուիրակութիւն է գնալու Պետերբուրգ՝ այդ առիթով բանակցութիւններ սկսելու նպատակով ռուսաց սինոդի պրօկուրորի հետ։ Անկախ այդ բանից՝ երկու հայ եկեղեցականներ էլ նոյն խնդրի մասին ներկայումս բանակցութիւններ են վարում Լոնդոնում՝ Կենտերբըրիի արքեպիսկոպոսի հետ»։

◆ Սեպտ. 5-ին Կ. Պօլսի հայոց ս. Փրկչի հիւանդանոցում վախճանվել է յայտնի հայ կենսագիր ու հասարակական գործիչ Աբրահամ Այվազեանը, ենթարկվելով մի գուցէ վիրահատութեան, որին առիթ է տուել երիկամունքների բորբոքումը։ Այվազեանն աւելի քան կէս դար գործել է Թիւրքահայոց հասարակական շրջաններում որպէս խմբագիր, ուսուցիչ, ազգ. երեսփոխ. ժողովի անդամ, հեղինակ, կենսագիր և այլն։ Նա իր մահից յետոյ թողնում է իր կինը և աղջկանը նիւթական ոչ-նախանձելի դրութեան մէջ։

◆ Ինչպէս յայտնի է, Զէյթունի հայերից 20 հոգի վերջերս ապաստան էին գտել իրանց սարերում, յայտնելով որ վստահութիւն չունեն Մարաշի պատերազմական ատեանի վրա և խնդրելով որ Կ. Պօլսից մի յատուկ յանձնաժողով ուղարկվի՝ դատելու համար իրանց։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը այս առիթով հրամանագրել է Հալէպի կուսակալութեանը, որպէս զի սա, խնդիրն աւելի չը մեծացնելու համար, անկողմնակալ մէկին ուղարկի Մարաշ՝ քննելու նպատակով խնդիրը, որպիսի քննութեան արդիւնքի համաձայն միջոցներ են ձեռք առնվելու։

◆ «Բիւզանդիոնը» հաղորդում է, որ Յար. Շահրիկեան Կ. Պօլսից մեկնել է Վառնա, իսկ այնտեղից էլ գնալու է Ժընեւ՝ ծանօթութիւններ տալու համար այն համաձայնութեան վերաբերմամբ, որ վերջերս գոյացել է Դաշնակցութեան և սոց. Մ. և Ա. կոմիտէտի միջև։ Նա ի միջի այլոց պիտի ճշդէ այն դերը, որ մի-երկու դաշնակցականներ խաղացել են սոց. առևտրի ու հասարակ. աշխատանքների նախկին մինիստր Նորատունկեանի հրաժարումն առաջ բերելու գործում։

ԼՈՒՐԵՐ ՑԽԻՆՎԱԼԻՑ

◆ Կիրակի, ամսիս 13-ին, Մատթէոս Բ.-ի օծման առիթով տեղիս եկեղեցում հանդիսաւոր պատարագ և մաղթանք կատարվեց. պատարագին խօսեց տեղիս գործակալ Սահակ աւ.-քհ. Ծախանեանը։ Մաղթանքից յետոյ Ցխինվալի դպրոցի հոգաբարձութիւնը համայնքի հետ միասին մի շնորհաւորական հեռագիր ուղղեց Էջմիածին Գարեգին արքեպիսկոպոսին՝ յայտնելով իրանց որդիական հպատակութիւնը Նորին Վեհափառութեան։

◆ Նոյն օրը եկեղեցում դպրոցի սաների, հոգաբարձուների և ուսուցչական խմբի ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց Գապօվեանցների ննջեցեալների յիշատակին և ցաւակցական հեռագիր ուղարկվեց Թիֆլիս՝ այրի տիկին Մարիամ Գապօվեանցին, մեծ բարերարուհուն, որը կտակել է 10,000 րուբլի տեղիս ծխական դպրոցին, որոնց անունով ուսումնարանն էլ կոչվում է «Գապօվեան» դպրոց։

◆ Տեղիս ծխական երկսեռ Գապօվեան դպրոցում պարապմունքները արդէն սկսվեցին. այս տարի դպրոցը բաղկացած է երեք բաժանմունքից, ունի ներսիսեանաւարտ աւ.-ուսուցիչ և մի վարժուհի գիմնազիստաւարտ։

◆ Ցխինվալը և շրջակայքը յայտնի են մրգի և խաղողի արտադրութեամբ. «Ցխինվալիս խեօբան» իրանից ներկայացնում է տանձենու և խնձորենու անտառներ։ Այգեկութը դեռ չէ սկսվել, բայց, ինչպէս երևում է, այս տարի խաղողի բերքը միջակից բարձր կը լինի, եթէ միայն բնութեան արհաւիրքները մի փաս չը պատճառեն։ Յովհ. Դաւթ.

ԼՈՒՐԵՐ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

◆ Սեպտ. 17-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Միջի-Մէյդան կոչված հրապարակից քիչ հեռու, սպանվեց հայ քաղաքացի Ծորէնը։ Նրա թաղմանը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 19-ին, ներկայ էին նահանգապետը, ոստիկ. ամբողջ կազմը, սարաժնիկներ, զինուորներ և զինուորական երաժշտ. խումբը։ Ոստիկանութեան կարգադրութեամբ փակվեցին այն փողոցների խանութները, որոնցով անցնելու էր յուղարկաւորութեան հանդէսը։ Ձերբակալված են 10—13 խանութպաններ, որոնց խանութների դիմացն է կատարվել սպանութեան դէպքը։ Նրանցից մի քանիսը դրամական երաշխաւորութեամբ բաց են թողնվել, իսկ մեծ մասը մնում է բանտում։ Կան նաև կասկածանքով ձերբակալվածներ, որոնք բանտումն են գտնվում։

◆ Երեք տարի կը լինի, ինչ քաղ. դպրոցում աւանդվող առարկաների շարքից հանված են գերմաներէնը, նկարչութիւնը, մարմնամարզութիւնը և երաժշտութիւնը։ Այս տարի դպրոցի վարչութիւնը ուսման վճարը, որ 20 ր. էր, բարձրացրել է 24 ր. և մի գրութեամբ դիմել Կովկ. ուսումն. շրջ. հոգաբարձուին, ցանկութիւն յայտնելով վերոյիշեալ առարկաները նորից մտցնելու աւանդվող առարկաների շարքը։ Հոգաբարձուն, սակայն, անժամանակ համարելով չորս րուբլով ուսման վճարի աւելացումը, պատուիրել է այդ մտադրութիւնը թողնել մինչև յունվար։ Երեք տարի առաջ, երբ աւանդվում էին յիշեալ առարկաները, ուսման վճարը դարձեալ 20 ր. էր, և կանոնաւորաբար առաջ էր տարվում դպրոցի բիւջէտային գործը։

◆ Գանձակ քաղաքի երկրորդ մասում գերմանացի տիկին Ջերնեցը բացել է մանկական պարտէզ, ստանալով իւրաքանչիւր յաճախողից 10 ր.։ Քաղաքիս առաջին և երկրորդ մասից սեպտ. 1-ից արդէն երեխաներ են յաճախում, առանց ազգի և կրօնի խտրութեան։

◆ Մեզանում սկսվեց այգեկութը։ Այս տարի, համեմատած անցեալ տարվայ հետ, բերքը աջող կարելի է համարել։ Կան այգետէրեր, որոնք հին գինին դեռ չը ծախած նորն են ածելու։ Ունէինք գինեգործական ընկերութիւն, բայց նա էլ չը կարողացաւ արդարացնել այն յոյսը, որ այգետէրերը նրա վրա էին դրել։ Ունենք բաւականաչափ այգետէրեր, որոնց ապրուստի միակ միջոցը այգու եկամուտներից է հայթայթվում։ Ս.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Սեպտեմբերի 17-ի առաւօտեան Պետերբուրգում կայծակի արագութեամբ լուր տարածվեց կառավարիչ սենատի սենատոր Սերգէյ Գրիգորեւիչ Կօվալէնսկու ինքնասպանութեան մասին։

Սենատոր Կօվալէնսկին ապրում էր Սերգիեվսկայա փողոցում, № 63 տան մէջ, ընդարձակ բնակարանում։ Կօվալէնսկին ապրում էր մենակ, ունենալով փոքր թւով ծառաներ։

Սենատորի ինքնասպանութիւնը երևան հանվեց բոլորովին պատահմամբ։ Սպասաւորն, անհանգստանալով որ երկար ժամանակ չէ տրվում զանգը տիրոջ ննջարանից, վճռեց գնալ տեսնել, թէ ամեն բան կարգին է թէ ոչ։

Սենատոր Կօվալէնսկին ընկած էր մահճակալի վրա կրծքից հրազէնով վիրաւորված։ Նոյն տեղում ընկած էր ատրճանակը։

Սենատորը մեռած էր։

Հեռախօսով տեղեկութիւն տրվեց Լիտէյնի մասի 4-րդ ոստիկանատան։

Անմիջապէս բնակարանն եկան պրիստաւ կապիտան Ցուկերմանը, դատական քննիչը և ուրիշ անձեր։ Սենատորի ինքնասպանութեան մասին անմիջապէս տեղեկացվեց քաղաքապետի պաշտօնակատար գեներալ Վենդորֆին, կառավարիչ սենատին, Ելակինի պալատը՝ ներքին գործերի մինիստրին զեկուցանելու համար։

Ինքնասպանութեան պատճառները պարզված չեն։

Բժիշկների եզրակացութեամբ, սենատոր Կօվալէնսկին վերջ է դրել իր կեանքին գիշերը։ Բնակարանում, սակայն, ձայնը ոչ ոք չէ լսել։

Մինչև բարձր իշխանութեան կարգադրութիւնը՝ սենատորի առանձնասենեակը և բոլոր թղթերը կնքված են։ («Б. В.»)

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Զուբալովի անուան ժողովրդական տանը հինգշաբթի, սեպտեմբերի 24-ին, հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան թատերասէրների խումբը երկրորդ անգամ ներկայացրեց Շիլլերի «Աւազակներ» 5 գործ. ողբերգութիւնը։ Այս անգամ Ֆրանց Մօօրի դերը խաղաց դերասան Արմէնեանը, իսկ Ամալիայի դերը՝ օր. Սոլովեան։ Խաղը անցաւ ընդհանրապէս սահուն. դերասան Արմէնեանը աջողութեամբ կատարեց իր դերը և թողեց հաճելի տպաւորութիւն ներկայ եղողների վրա. Թոյլ էր զգալի կերպով օր. Սոլովեանը Ամալիայի դերում։

Թատրոնը ծայրէ ի ծայր լի էր։ Շատերը յետ դարձան տոմսակ չը լինելու պատճառով։ Հետևեալ անգամ տրվում է Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ» յայտնի կոմեդիան։ Պէպօյի դերը խաղալու է դերասան Միրաղեանը, իսկ Գիքօյի դերը՝ դերասան Տէր-Դաւթեանը, որով առանձնապէս հետաքրքրական է դառնում «Պէպօյի» ներկայացումը։ Z

—

Կարսից մեզ գրում են, որ սեպտեմբերի 20-ին այնտեղ կայացել է կօնցերտ, երգիչ Բ. Ամիրջանի և ջութակահար Դ. Դաւթեանի, որ անցել է շատ աջող և ներկայութեամբ խուռն հասարակութեան։ Առանձնապէս հասարակութեան ուշադրութիւնն էր գրաւել Բ. Ամիրջանի երգածներից՝ «Князь Игорь» օպէրայից Իգորի արիան և հայերէն «Կռունկը», իսկ Դ. Դաւթեանը աջողութեամբ նուագել է իր հեղինակութիւնը՝ «Հայու հոգին» և Պագանինի «Concerto»-ն։

Թէ Բ. Ամիրջանին և թէ Դ. Դաւթեանին հասարակութիւնը bis-երով և ջերմ ծափահարութեամբ վարձատրել է։ Կօնցերտանտները եկամուտից 90 ր. յատկացրել են ծխական դպրոցի օգտին։ Հասարակութիւնը խնդրել է կօնցերտը կրկնել։

—

Շուլավէր, 20 սեպտեմբերի

Երկար ժամանակ էր ինչ Շուլավէրում ներկայացում չէր տրվել։ Ժողովրդական ներկայացում, մանաւանդ Շուլավէրում, երբէք (քաղաքից եկած դերասանների կողմից) չէ եղել և չեղաւ նաև այս դէպքում։ Բայց այնուամենայնիւ թատրոնը լիքն էր երկսեռ բազմութիւնով, մի հանգամանք, որ ցոյց է տալիս, թէ ժողովուրդը պահանջ է զգում ներկայացումների։

Գաւառ գնացող ամեն մի գործչի համար պարզ պէտք է լինի, որ նա ամեն կերպ պէտք է աշխատի գաւառացու սրտին մօտ առարկաներից խօսելու և ոչ այնպիսի առարկաներից, որոնք միանգամայն անհասկանալի են գիւղացուն։ Բեմ էր հանված «Ոճրագործի ընտանիքը» դրաման։ Մարդ մնում է շշմած՝ թէ արդեօք ինչ միտք ունէր Շուլավէրի պէս մի գիւղում այդ տեսակ ներկայացում տալը։ Բացի այն որ ներկայացումը մի բանի նման չէր, այդ դրամայի բեմ հանելն անգամ Շուլավէրում իզուր էր։ Գիւղացին եկաւ թատրոն, լսեց ամպագոռգոռ խօսքեր և միայն հետաքրքրվեց նոր ձևի գրիմներով ու հեռացաւ թատրոնից առանց դրամայի ներքին իմաստի որևէ ըմբռնման։ Մեր կարծիքով գիւղում պէտք է այնպիսի ներկայացումներ տրվեն, որոնք գիւղացիների մէջ հարցասիրութիւն և մտքերի փոխանակութիւն կարող են առաջ բերել։ Իսկ դրա համար հարկաւոր էր գիւղացուն հասկանալի և իր կեանքից վերցրած պիէսա։ «Ոճրագործի ընտանիքը» դրամային ծանօթ մարդը կարող է համարձակ պնդել, որ դա գիւղի պիէսա չէ։

Գալով ներկայացման տեխնիկային, թոյլ էր և անգեղարուեստական։

Ընդհանրապէս պէտք է ասել, որ ոչ մէկը իր դերը չը գիտէր և դերում չէր, իր ուժերից վեր լինելու պատճառով և որի մէջ դարձեալ դերասանն էր մեղաւոր, որ սիրողների ուժերի համեմատ պիէսա չէր ընտրել և դերերը ըստ ուժերի բաժանել, մի բան, որ երբէք թոյլ չը պէտք է տալ ոչ մի բարեխիղճ գեղարուեստի ներկայացուցիչ՝ չը հարստացնելու համար գեղարուեստը։

Թէև տեղերի գները տեղում ընդունված սովորական գներից բարձր էր, բայց այնուամենայնիւ թատրոնը համարեա լիքն էր։ Կարգապահութիւնը բացակայում էր։ Ժողովուրդը հեռացաւ անբաւական։ Անուշ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի. Բէլօկօնսկի. «Ինչ բան է զեմստվօն», թարգմ. Վ. Նաւասարդեանի։ Բագու, 49 եր., գինն է 5 կ։

Զեմստվօյի գուցէ մօտալուտ մուծումը Անդրկովկասում հետևական է դարձնում տեղական ինքնավարութեան գաղափարի ժողովրդականացումը մեր ընթերցող հասարակութեան մէջ։ Մասնաւորապէս կարևոր է պարզել այն հիմունքները, որոնց վրա այժմ դրված է մեր տեղական կարիքների գոհացումը,—զեմստվօն ներկայումս էլ գոյութիւն ունի մեզնում, միայն նա ինքնավար չէ, այլ տանվում է բիւրօկրատիկ ձեռքով,—և այն բարելաւութիւնները, որ ինքնավար զեմստվօն մտցրել է Եւրոպական Ռուսաստանի 35 նահանգներում՝ բիւրօկրատիկ ձևից ազատվելուց յետոյ (1864 թ.)։

Այս տեսակէտից մենք որոշ ասրեճան անբաւարար չենք համարում Բագուի Կուլտուրական Միութեան հրատարակած հանրամատչելի գրքոյկը։ Եւ դա ոչ այն պատճառով, որ գրքոյկի հեղինակ Ի. Բէլօկօնսկին ձեռնհաս չէր մի այդպիսի գիրք կազմելու, ընդհակառակը՝ շնորհալի գրող հրապարակախօսը զեմստվօյի աչքի ընկնող վաղուցվայ մշակներից մէկն է։ Բայց գիրքը ռուս ընթերցողների համար գրված է և այն էլ պատմական օրերին, երբ կարծվում էր, թէ ժողովրդական ցանկութիւններից է կախված երկրի վիճակի տնօրէնութիւնը։

Ռուս կեանքի առանձնայատկութիւններին անծանօթ ընթերցողի համար գրքոյկիս շատ տեղերը մութ, անհասկանալի կը մնան, իսկ ինչ վերաբերում է թարգմանութեան, նա թէև ըստ երևոյթին բնագրին մօտ է, բայց ոչ զերծ անհասկանալի դարձուածներից։

Զեմստվօյի մասին մի ժողովրդական հրատարակութիւն դարձեալ մնում է ցանկալի հայ ընթերցողին՝ այս գրքոյկից յետոյ էլ։ Պետրոս Զաքարեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 24 սեպտեմբերի

«Մշակի» 207-ում տպված էր Հ. Ա.-ի նամակը Էջմիածնից, որի վերջին մասը նուիրված էր Գ. Ծաժակի ճառին։

Խնդրում եմ հետևեալ երկտողը զետեղէք յիշեալ ճառի և նրա առաջացրած վէճի վերաբերութեամբ։

Գ. Ծաժակը իր ճառի մէջ խօսեց միայն ազգային յատկութիւնների մասին, առանց եկեղեցու մասին յիշատակութիւն անելու. յայտնեց ի միջի այլոց թէ ազգայնութիւնը իւրաքանչիւր անհատի արեան մէջ կայ՝ տարբեր յատկութիւն ունեն հայի արիւնը, հրէայի արիւնը, ռուսի արիւնը և այլն. դասակարգային կռիւը կարող է տեղի ունենալ ազգի մէջ, բայց այդ կռիւը ազգութեան սահմաններից դուրս չը պէտք է գայ. ներքին վէճերը պէտք է դադարեն այնտեղ՝ որտեղ ազգը իբրև ամբողջութիւն պէտք է դուրս գայ իր գոյութիւնը պաշտպանելու համար։

Երբ Գ. Ծաժակը վերջացրեց իր ոգևորված ճառը, որ մեծ համակրութեամբ ընդունվեց, Կ. Ծատուրեանը, որ նրա մօտ նստած էր, դիմելով նրան ասաց. «Լաւ է ուշ, քան երբէք»։ և այնուհետև մեր փոքր սեղանի շուրջը, որտեղ նստած էինք միայն չորս հոգի, սկսվեց մի տաք և երկար վիճաբանութիւն մի կողմից Բ. Դօլուխանեանի և Կ. Ծատուրեանի և միւս կողմից Գ. Ծաժակի մէջ։ Առաջինները մեղադրում էին Ծաժակին, որ սա այժմ ուրիշ կերպ է խօսում, որ բոլորովին նման չէ իր առաջվայ խօսացածներին. իսկ Ծաժակը բացատրում էր, որ ոչ մի տարբերութիւն չը կայ իր նախկին և այժմեան խօսածների մէջ և մեղադրում էր նրանց, որ նրանք իր գրածները կամ չեն կարդացել կամ չեն հասկացել։

Այս խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ մեր փոքր սեղանի շուրջը և ոչ ոք լսել չէր կարող։

Ներկայ լինելով ինչպէս ճառին, նոյնպէս նրա առիթով տեղի ունեցած վիճաբանութեանը՝ հարկ համարեցի, իբրև վկայ, այս երկտողը գրել, ծագած թիւրիմացութիւնները պարզելու համար։

Ստ. Մալխասեանց

—

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 27 օգոստոսի

«Մշակի» 164-րդ №-ի մէջ յուլիսի 24-ին, Մեծ-Ղարաքիլիսայից գրված թղթակցութեան մէջ, ի միջի այլոց յիշվում է, որ «ատամնաբոյժ N-ի և իր տանտիրոջ մէջ մի սեղանի առիթով առաջացած վէճի պատճառով ատամնաբոյժը դիմում է հաշտարար դատարան բաւականութիւն ստանալու համար։

«Տանտէրը, այդ իմանալով, դիմում է ստոր միջոցի. նա կանգնում է ատամնաբոյժի դրան առաջ և եկող հիւանդներին վերադարձնում է, պրօպագանդ մղելով, որ ատամնաբոյժը ոչինչ չէ հասկանում, խաբում է իր այցելուներին, հարկաւոր չէ նրա մօտ գնալ...»։

Այդ վէճը հարթելու մտքով, երկու կողմերի համաձայնութեամբ, հրաւիրված միջնորդ դատարանը կողմերին և վկաներին հարցնելուց յետոյ եկաւ այն եզրակացութեան, որ տանտէրը ոչ թէ ստոր միջոցով վերադարձրել է բժշկի հիւանդներին և պրօպագանդ մղել նրա դէմ, ինչպէս բժիշկը պատմել է լրագրի թղթակցին, այլ վէճի ժամանակ նա անվայել խօսքերով վիրաւորել է ատամնաբոյժի կնոջը։

Ի նկատի առնելով վերոյիշեալ դէպքի մանրամասնութիւնները, միջնորդ դատարանը որոշեց.

ա) «Մշակի» միջոցով հերքել տանտիրոջ հասցէին «Մշակի» № 164-ի մէջ յիշված մեղադրանքը։

բ) Առաջարկել N. ատամնաբոյժի տանտիրոջը ներողութիւն խնդրել բժշկի կնոջից նրան հասցրած վիրաւորանքի համար և այդուց վերցրած սեղանը վերադարձնել իր տեղը և կամ նրա տեղ մի ուրիշը բերել։

գ) Առաջարկել N. ատամնաբոյժին յետ վերցնել հաշտարար դատաւորին այդ առիթով տուած իր բողոքը։

Նախագահ միջնորդ դատարանի՝ Ալէքսանդր Աբովեան

Անդամներ՝ Մ. Սողոմոնեան, Գ. Ճենանեան

—

Ցխինվալ, 14 սեպտեմբերի

«Հորիզոնում» Յովհաննէս Դաւթեանի ազգանուամբ եղած մահազդը սեպտեմբերի սկզբներին՝ իմ բարեկամներիս, ազգականներիս ու ընկերներիս թիւրիմացութեան պատճառ է դարձել՝ շփոթելով իմ անձնաւորութիւնը վերոյիշեալի հետ, որի պատճառով շատերը նրանցից ցաւակցական նամակներ են ուղղել ծնողներիս. ուստի այսու պատիւ ունեմ յայտնելու ի միամտութիւն ցաւակցութիւն յայտնողներին, որ ես՝ սուբամցի Յովհաննէս Դաւթեան՝ կենդանի եմ և աւագ ուսուցչի պաշտօնով հրաւիրված Ցխինվալ գիւղաքաղաքում։

Ցխինվալի Գապօվեան դպրոցի
Աւ.-ուս.՝ Յովհ. Դաւթեանց

—

Իգդիր, 28 յուլիսի *)

«Մշակի» № 144-ում Լուցկի ծածկանուան տակ թագնված պ.-ը հրապարակ է եկել նոր մեղադրանքներով Իգդիրի ծխական դպրոցի ղեկավարների և մասնաւորապէս հոգաբարձութեանս հասցէին։ Լուցկին այս անգամ արդէն չափը կորցրած հրապարակ է եկել մի հրէշաւոր մեղադրանքով հոգաբարձութեանս ուղղված, իր նամակի մէջ, տպված «Մշակի» № 155-ում, որի վրա և կուզենայինք ծանրանալ գլխաւորապէս։ Լուցկին գրում է իր նամակում. «Հոգաբարձութիւնը չէ կարողանում, կամ աւելի ճիշդ արած չէ ցանկանում կազմել ձեռնհաս մանկավարժական խումբ» (ընդգծ. մերն են)։ Այս կէտն է յատկապէս, որի վրայով լռութեամբ անցնել չենք կարող։

Այդպէս ուրեմն մեղադրանքներից ամենահրէշաւորը բարդվում է մի հասարակական այնպիսի թանգագին հաստատութեան վարիչների վզին, որպիսին է դպրոցը։ Այդ վարիչները չեն ցանկանում կազմել ձեռնհաս մանկավարժական խումբ, ուրիշ խօսքով նրանք, ով գիտէ ինչ ու ինչ նպատակներով, գիտակցաբար զլանում են դպրոցի նման մի հաստատութեան ամենագլխաւոր ղեկավարը, նրա բարոյական, գուցէ և ամբողջ ոյժը կազմող մանկավարժական (ուսուցչական) խումբը կազմել ձեռնհաս անձնաւորութիւններից։ Հետևանքը՝ դպրոցի ղեկավարները հէնց ամենավտանգաւոր թշնամիներն են այդ հաստատութեան։ Կարծում ենք՝ այս է Լուցկու յայտարարութեան ամբողջ իմաստը։

Սակայն, Լուցկի, իրաւական ու բարոյական ինչ դրդիչների, հիմունքների ու պատճառների հիման վրա, թոյլ էք տալիս մի այդպիսի ծանր մեղադրանք շպրտել հասարակական մի հաստատութեան վարիչների հասցէին։ Դուք գրում էք ձեր հրէշաւոր ֆրազը անհոգ և անցնում դարձեալ անհոգ։ Չէք բերում փաստեր։ Կամ գուցէ մտածում էք, թէ ձեր յայտարարութիւնը, թէ դպրոցից ուսուցիչներ են վռնդվում կամ դպրոցը խաղաղ չէ անցնում իր տարիները և այլն, իրաւունք է տալիս մեղադրելու հոգաբարձութեանը, թէ նա «չէ ցանկանում» մանկ. ձեռնհաս խումբ կազմել։ Այս բոլորից յետոյ մենք կասենք.— Ձեր այդ հրապարակական յայտարարումը դպրոցի նման մի հաստատութեան վարիչների հասցէին անձնական հաշիւներով տարված օրհասական վիժումն է միայն և ուրիշ ոչինչ։

Լուցկին իր նոյն նամակի մէջ խօսում է նաև դպրոցի նիւթական աննպաստ դրութեան վրա և էլի մեղադրում հոգաբարձութեանը։ Թէ որքան մենք ուշադիր և հոգատար ենք եղել դէպի դպրոցի նիւթական, ինչպէս և բարոյական շահերը, այդ յայտնի է տեղիս հասարակութեան բանիմաց մասին։ Թող ներվի սակայն մի անգամ ևս յիշեցնել այս առիթով Լուցկուն և Cº-ին թալանի այն «պատմութիւնը», որ այնքան զբաղեցրեց մեր մամուլի զանազան օրգանները վերջին ժամանակներս և որ մեծ չափերով կապ ունի մեր դպրոցի նիւթական դրութիւնը բարելաւելու հետ և որի մասին սակայն Լուցկին երբէք ոչինչ չէ գրել։ Այդ Իգդիրի հասարակութեան անունով գնված, դպրոցին նուիրելու խոստացված (պայմանաթուղթ է եղել, որ ի մեծ հաճոյք թալանչիների անյայտացված է այժմ) և ապա խաբեբայօրէն դպրոցից և հասարակութիւնից յափշտակված Ջրաղացի պատմութիւնն է։ Ջրաղաց, որի եկամուտները նիւթական իրաւ աննախանձելի դրութեան մէջ գտնվող դպրոցին յատկացվելու փոխարէն՝ գնում են ուրիշների գրպանները լցնելու ապօրինաբար հասարակութեան սեփականութեանը տէր դարձածների։ Ահա հասարակական այս թալանը կատարող Կանայեան աղաները և դրանց հետ Լուցկին մտածում են արդեօք երբևիցէ վերադարձնել իրանց թալանածը դպրոցին, որով և փրկել դպրոցը իրաւ որ նիւթական աննախանձելի դրութիւնից։ Միւս մեղադրանքներն էական չեն և, բացի այդ, այնքան գրվել ու խօսվել է այդ մասին մեր մամուլում, որ կրկին նրանց վերադառնալը կարևոր չենք գտնում։

Իբրև եզրափակումն կցում ենք հետևեալը։ Մեր հասցէին շպրտած մեղադրանքների համար դատարան չենք քաշ տալ մենք ձեզ, Լուցկի, ուր դուք ստիպված պիտի լինէիք գուցէ և ծանր պատժով քաւելու ձեր յանցանքը։

Իգդիրի հայոց ծխ. դպրոցի
Հոգաբարձութիւն

—

*) Ծանօթ. խմբ.—Նիւթերի առատութեան պատճառով անկարող եղանք այս նամակն իր ժամանակին հրատարակել։

Թիֆլիս, 15 սեպտեմբերի

Մեր գերդաստանն ունի Վերայի գերեզմանատանը մէկ և կէս սաժէն հողաբաժին, 60 րուբլու արժողութեամբ: Անհրաժեշտ՝ Ա. Գրիգորեանին՝ ներկայ տարվայ յունվ. 13-ին հողին յանձնեցինք, բայց գնված տեղը հազիւ կարելի եղաւ գտնել: Ուղեցած անդորրագրի համարն էլ չօգնեց: Բարեբաղդաբար անձամբ քանիցս այցելել էի մեզ պատկանած հողաբաժինը, որով ցոյց տուի պահապանին, թէ ո՞րտեղ պէտք է թաղել, որովհետև գերեզմանատան հոգաբարձութեան անփոյթ վերաբերմունքի պատճառով գերեզմանների կամ հողաբաժինների վրա համարներ չը կան, թէև անհրաժեշտ էր որ լինէին:

Այս տարվայ Աստուածածնի Մեռելոցի օրը, ըստ սովորութեան, գնացել էի գերեզման օրհնել տալու: Մեծ եղաւ զարմանքս, որ գերեզմանների հետքն անգամ չէր մնացել: Վերջապէս մի կերպ կարողացայ այլոց օգնութեամբ նորոգել և իւրաքանչիւրի վրա քարեր և կղմինտրներ դնելով հեռացայ: Երէկ, սեպտ. 14-ին, ս. Խաչի Մեռելոցին դարձեալ գնացի գերեզմանատուն, և ի՞նչ եմ տեսնում. մեր հողաբաժնից ոչ հեռու կառուցանում են ինչ-որ մատուռ, և դրա հում նիւթերից (տախտակներ և տաշված մեծ քարեր) տասնեակներով ընկած են մեր սիրելիների գերեզմանների վրա (քարերը այդտեղ էլ տաշված են), և աննշմարելի են դարձնում, թէ այդտեղ գերեզման կա՞յ թէ ոչ և կամ մէկ թէ՞ երկու:

Հասարակութեան ուշադրութեանը յանձնելով Վերայի գերեզմանատան հոգաբարձութեան անբարեխիղճ վարմունքը, կամենում էի շեշտել այն հանգամանքը, որ հոգաբարձութիւնը գէթ Մեռելոցի օրերը մաքրել տար ու կարգի բերած ունենար գերեզմանատունը: Վ. Շաքարեանց

—

Ժընև, 28 օգոստոսի (ն. տ.)

Սրանից երեք տարի առաջ Ժընևի մի գրավաճառանոցում Սուրէն Երզնկեանը (որդի Եզնիկ քահ. Երզնկեանի) ցանկութիւն է յայտնում գրքեր վերցնել, խոստանալով վճարել գրքերի արժէքը մօտ ապագայում. գրավաճառը Երզնկեանից պահանջում է, որ նրա հետ ստորագրութիւն տայ նրա ընկերներից մէկը ես: Երզնկեանը դիմում է ինձ այդ առիթով և խնդրում է չը մերժել այդ մի «փոքրիկ ծառայութիւնը»: Ես չեմ մերժում և, իբրև ուսանող կօլլէգի, տալիս եմ գրավաճառին իմ ստորագրութիւնը և այդպիսով համերաշխ պատասխանատու եմ լինում վերցված գրքերի արժէքի վճարվելուն: Երզնկեանը վերցնում է 85 ֆր. գրքեր: Մի ամսից յետոյ Երզնկեանը ճանապարհվում է դէպի Թիֆլիս, հաւատացնելով ինձ որ ինքը շուտով կը վերադառնայ, և որ ես ոչ մի պատճառ չունեմ անհանգստանալու՝ պարտքը վճարելու համար: Անցնում են ամիսներ, իսկ Երզնկեանը չը կայ. գրավաճառը դիմում է ինձ, իբրև համերաշխ պատասխանատուի, վճարել Երզնկեանի 85 ֆր. պարտքը. ես դիմում եմ Երզնկեանին, բաց նամակով, փակ նամակով, պատուիրած նամակով, վճարել իր պարտքը. Երզնկեանը խուլ է և ոչ մի խօսք չէ պատասխանում. գրում եմ պատուիրած նամակներ Երզնկեանի հօրը, Եզնիկ ք. Երզնկեանին, որպէս զի վերջինս ստիպէ որդուն պարտաճանաչ լինել. միևնոյն հետևանքը. հայր և որդի ըստ երևոյթին միևնոյն հայեցակէտն ունեն պարտաճանաչութեան վերաբերմամբ:

Մինչդեռ ես պատուիրած նամակներ եմ գրում Երզնկեաններին պարտաճանաչ լինել, գրավաճառը չէ սպասում և գանգատվում է տեղիս դատարանին. և այստեղ դատարանի առջև գրավաճառը բացի այն, որ խայտառակում է ինձ, իբրև մի անձնաւորութեան՝ որ չէ ուզում յարգել անմիջապէս իր ստորագրութիւնը, այլ և խայտառակում է տեղիս ամբողջ ուսանողութիւնը, առաջ բերելով մի ամբողջ ցուցակ, ցոյց տալով, թէ ինչպէս ինքը խաբված է եղել ուսանողների կողմից, որոնց նա անմեղութիւն է ունեցել հաւատ ընծայել գրքեր բաց թողնելով ապառիկ: Իմ խայտառակվելը դատարանի առջև հասարակօրէն ես անձնապէս այնքան մեծ ցաւ էլ չեմ հաշւում, որովհետև ով շատ թէ քիչ ծանօթ է ուսանողութեան տնտեսական դրութեան հետ, կարող է պարզ իրան հաշիւ տալ, որ սուղ ամսականից կտրել 85 ֆր. մի գումար, դա շատ զգալի է և միանգամայն պատիւ չէ բերում դրա պատճառողներին, այս դէպքում Երզնկեաններին. իսկ ես մեծ ցաւ հաշւում եմ այն դրութիւնը, որ ստեղծվում է շնորհիւ Երզնկեանների հայ ուսանողութեան համար. Երզնկեանների նմաններն են, որ կոտրում են եւրոպացիների աչքում մեր պատիւը և այն մի փոքր բարեհաճակամութիւնը, որ ունեն եւրոպացիները դէպի հայերս. բացի այդ՝ Երզնկեանների նմաններն են, որ փչացնում են այն աննշան կրեդիտը, որին շատ յաճախ ուսանողութիւնը կարիք է զգում իր մտաւոր մթերքները հայթայթելու համար:

Ես իմ սուղ ուսանողական գրպանից տուել եմ Երզնկեանի պարտքը, 85 ֆր. գրքերի արժէքը և 10 ֆր. ուշացնելու համար տոկոսները, որ գրավաճառը շատ արդարացի գտաւ ինձնից պահանջել:

Յովս. Տէր-Վարդանեան

ԹՂԹԱԿԻՑ-ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Կարդալով իր ժամանակին Մ. Բագրատունու և վերջերս էլ Ոսկու-Ջօնի յօդուածները գաւառական թղթակից-աշխատակիցների վարձատրութեան խնդրի մասին և միանգամայն կողմնակից լինելով խնդրի սկզբունքային մասի հետ՝ գալիս եմ և իմ համեստ ձայնը միացնելու յիշեալ յօդուածագրերի հետ:

Ընդհանրապէս կողմնակից լինելով այն սկզբունքին, որ ամեն մի աշխատանք, թէկուզ որքան էլ չնչին լինի նա, պէտք է վարձատրվի, մանաւանդ լրագրի թղթակից-աշխատակիցները, որոնցից և կախված է լրագրին ուղղութիւն, գոյն տալը: Որքան էլ չնչին լինի վարձատրութիւնը, սակայն մեծ է նրա բարոյական նշանակութիւնը. նախ՝ թղթակիցը չի զգայ իրան արհամարհված՝ խմբագրութեան կողմից, երկրորդ՝ նա մի տեսակ բարոյական կապ զգալով իր և խմբագրութեան մէջ՝ աւելի ուշադիր, բարեխիղճ և շիտակ կը վերաբերվի իր գործին և այսպիսով լրագիրը չի ընկնի պատահական, զանազան ուղղութիւնների, շատ անգամ նոյնիսկ տպագրական խօսքի վեհութիւնը չը ճանաչող, նրան շահագործող մարդկանց ձեռքը և ստիպված չի լինի իր տպագրած տեղեկութիւնները հէնց ինքը իր լրագրի միւս համարում՝ հերքել: Եւ այդ բոլորը իրագործելու համար ես ևս անհրաժեշտ եմ համարում որոշ ժամանակաշրջաններից յետոյ՝ թղթակից-աշխատակիցների միասին խմբվելը—համագումարներ կազմելը, որոնք, անպայման, կունենան բարոյական-կրթիչ ահագին նշանակութիւն թէ լրագրի և թէ թղթակիցների համար:

Եթէ կազմված համագումարը հէնց այժմեանից, զանազան տնտեսական պատճառներով, չը կարողանայ նոյնիսկ իրագործել հօնօրարի խնդիրը, կամ եթէ հէնց թէկուզ իրագործելու լինի նրան շատ մինիատիւր ձևով փոյթ չէ. կազմված համագումարի նշանակութիւնը, կրկնում եմ, շատ մեծ կը լինի բարոյական-կրթական տեսակէտից:

Նախ՝ զանազան կողմերից հաւաքված թղթակիցները առիթ կունենան շփվելու թէ իրար և թէ խմբագրութեան անդամների հետ. երկու կողմից մտքերի փոխանակութիւններ կը կատարվեն լրագրի այս կամ այն պակասութիւնների կամ առաւելութիւնների մասին. երկրորդ՝ խմբագրութիւնն էլ իր կողմից զեկուցում կը տայ իր գործերի դրութեան մասին և թղթակիցների ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այն հրատապ հարցերի վրա, որոնց գլխաւորապէս պէտք է արծարծեն և ուշադրութեան արժանացնեն գաւառներում թղթակիցները: Վերջապէս խմբագրութիւնը կը ճանաչէ իր պաշտօնական-սեփական թղթակցին, որին դիմումներ կանէ հարկաւոր դէպքերում և որից կը սպասէ դէպքերի ճշգրիտ նկարագրութիւններ և այսպիսով լրագիրը կունենայ բոլոր հայաշատ քաղաքներից թարմ, հետաքրքրական և ճիշդ տեղեկութիւններ:

Ահա համագումարի մեծ նշանակութիւնը. դեռ մի կողմ թողնելով այն՝ որ համագումարը ապագայում կարող է հիմք դնել գրական ֆօնդի և ապահովել մեր չարքաշ գրողների դրութիւնը նրանց հիւանդ, ծանր և ծերութեան օրերին:

Թող, ուրեմն, «Մշակի» խմբագրութիւնը, որ ամենահինն է մեր այժմեան պարբերական մամուլի մէջ և փորձվածը, իր վրա վերցնի այդ գործի իրականացման ծանրութիւնը և այդ հարցի վերաբերմամբ իր կարծիքը յայտնելուց յետոյ՝ թող ինիցիատոր հանդիսանայ այդ գործի իրականացման: Ս. քահ. Ասլանեանց

Աստրախան, 24 օգոստոսի

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

24 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Օրվայ ընթացքում խոլերայով հիւանդացան 24, մեռան 10 հոգի: Հիւանդներ կան 342 հ.:

ՍԻՄՖԵՐՈՊՈԼ: Քաղաքային սպանդանոցներում, ուր վերջերս յարձակում գործվեց, հրդեհ ծագեց, որ ահագին չափերի հասաւ: Մեկնեց նահանգապետը, կանչվեցին զօրքեր:

ԵԱԼՏԱ: Առաւօտից հանդիսաւոր տօնակատարութիւնների առիթով քաղաքը զարդարվեց դրօշակներով: Հանդիսաւոր երթը անցաւ ծովափով, իրանից ներկայացնելով Ղրիմի պատմութիւնը: Յետոյ սկսվեց ծաղկամարտ, երեկոյեան քաղաքային այգում զբօսանք և հրավառութիւն: Երթը դիտեցին տեղումս գտնվող Մեծ Իշխանները և Իշխանուհիները:

ԼՈՆԴՈՆ: Հաղորդում են, որ Անկվիտի մեկնումը Բալմօրալ կապ ունի այն համաձայնութեան մանրամասնութիւնները պարզելու հետ, որ կնքվեց սկզբունքով մի քանի շաբաթ առաջ: Ընդհանուրի կարծիքն այն է, որ մօտիկ ապագայում տեղի կունենան նոր ընտրութիւններ:

Գիշերվայ ժամը 2-ի մօտերը համայնքների պալատը բուռն և աղմկալի ծափահարութիւններով վերջացրեց բիւջէտի կոմիտէտային քննութիւնը:

Լորդերի պալատի օպպօզիցիայի պարագլուխ Լէնդսդօունը հերքում է այն տեղեկութիւնը՝ իբր նա թագաւորից կանչվել է Բալմօրալ:

ԱԹԷՆՔ: Արդարադատութեան մինիստր Ռոման, որ կառավարութեան թեկնածուն էր, ընտրվեց պատգամաւորների պալատի նախագահ:

ԼՕՆԴՕՆ: Ռուսաց դեսպան կոմս Բենկէնդօրֆը արձակուրդով մեկնեց Ռուսաստան:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

Բ Ժ Ի Շ Կ
Խ. Բ. ՄԵԼԻՔ-ԷՅՆԱԹԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական և կաշուի հիւանդութիւնների: Հիւանդների ընդունելութիւնը՝ առաւօտ. ժամը 9-ից մինչև 10-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը:

Կուէնիեվսկայա փ., № 6, «Վէտցէլ» հիւրանոցի մօտ: (ե. հ. շ.) 955. 100—4

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԷՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Յ. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Բժիշկների որոշմամբ կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, լուացումներ (спринцов.), վէրքի փաթաթումն, դեղերի քսումն (втиранiе) ևայլն: Էլեկտրականութիւն բէվմատիզմի, սեռական անկարողութեան և թուլութեան դէմ: Մասսաժ էլեքտրական գործիքով և ձեռքով. մասնաւոր և ընդհանուր մասսաժ: Բժշկական մարմնամարզութիւն, ծաղկահատութիւն: Օտարերկրեայ հիւանդներին ցոյց է տալիս մասնագէտ հմուտ բժիշկների: Տալիս է այլ և այլ բժշկական-առողջապահական խորհուրդներ: Ընդունելութիւնը 4—5 ժամը: Семеновская ул., № 9, Վօրօնցօվի կամուրջին մօտ:
(օ. մ.) 857. 0—13

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԵՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ“

Ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատուն միջոց: Գործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին: Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.:

Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր եւ թէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ ընթացքը:

ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.

Ուղարկվում է վերադիր վճարով: Ճանապարհածախսը պօստային սակագնով:

Գտնվում է Կովկ. Ընկ. դեղային ապրանքների վաճառանոցում:

(շ.) (П. 124817) 540. 0—1

ՄԻ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ
(ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ)

Ցանկանում է վերցնել մինչև 15 տարեկան երկու ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ աշակերտների (նախլեբնիկների) լիակատար պանսիօնով: Կարելի է նաև դասերի սերտողութեամբ: Դիմել «Մշակի» խմբագրութիւն Ե—ին, կամ Соломоновская ул, д. Эджубовой, № 21. кв. 34 բակում:
(կ. հ. շ.) 969. 5—2

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Ղափանի և Մեղրիի շրջաններում «ԱՐԱՄԱԶԴ» ընկ. դպրոցների համար: Ցանկացողները դիմելու են Բագու, Արամազդ ընկ. գրասենեակը Ա. Վաչեանին:
(շ. կ.) 989. 2—1

Լոյս տեսաւ
„ԴԱՍԸՆԿԵՐ“

Առաջին տարվայ այբբենարան-ընթերցարան ԲՈՒՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

Զարդարված գունաւոր պատկերներով

Դասագրքին կից կայ համառօտ բացատրութիւն գործադրողներին

ԿԱԶՄԵՑԻՆ՝
Արշակ Ջիլինկարեան և Տիգրան Ռաշմաճեան
Աշխատակցութեամբ Ա. Իսահակեանի

ԿԱԶՄԱԾ
Գինն է 50 կոպէկ
Գրախանութներին զեղչ 25%
Գումարով առնողներին 20% զեղչ

Պահեստը «Գուտտենբերգ» գրախանութում (Թիֆլիս):
(չ. ու. շ.) 948. 10—6

Լոյս է տեսել
Ն. Դօլէն եւ Ա. Խաչ.-ի
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆ ՀԱՅԵՐԻ
ՊՐԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՀԱՅԵՐԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԵՒ ՀԱՅ ԱԶԳԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Դիմել՝ «Գուտտեմբերգին»: Գինը 50 կ., 156 էր.: (շ. չ.) 960. 6—3

Տ. Մ. ՓԻԼՈՅԵԱՆԻ

Առևտրական գիտութիւնների կուրսերում

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ

կարդալ, գրել և խօսել սովորեցնում են 8 ամսում տեսական և գործնական զբաղմունքների միջոցով. կազմակերպվում են խմբակներ ըստ լեզ. աւարտման վկ. ձեռք բերելու համար: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր 10—12 և 4—7 ժամ.:

Միքայէլեան պրոսպ. № 24/4
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեանց կանդիդատ Տ. ՓԻԼՈՅԵԱՆ
(օ. մ.) 808. 20—17

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ „ԿԱՎԿԱԶ“ ՀԻՒՐԱՆՈՑ

[illegible] 358.

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

[illegible]

ՄԵՆԻՒԻ

[illegible]

(օ. մ.) 870. 100—13

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

БАКУ, уголъ Красноводск. и Меркурьевск., телеф. № 10—58.

[illegible] директору коммерческихъ курсовъ А. И. Тер-Каспаровъ. (ե. շ.) 731. 20—14

ՕՐ. ՎԱՐՎԱՌԷ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

[illegible]

(ա. օ.) 978. 5—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

[illegible] 1910 [illegible]

Տրամվայներից	սեպտեմբերի 26-ին	[illegible]	սեպտ. 26-ին
Գինետներից	» 26-ին	[illegible]	» 26-ին
Գարեջրատներից	» 26-ին	[illegible]	» 26-ին
[illegible]	» 26-ին	[illegible]	» 27-ին

[illegible]

(ա. օ.) 980. 3—3

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԵԶԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ
Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն
„ТРЕУГОЛЬНИКЪ“
ՖԻՐՄԱՅՈՎ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ.
ՌԷԶԻՆԻ ԵՐԿԱՐ ՓՈԿԵՐ.
ՌԷԶԻՆԻ ԵՒ ԿԱՆԵՓԻ ԹԵՒՆՈՑՆԵՐ.
ԱՍԲԷՍՏԻ ԳՈՐԾՈՒԱԾՔՆԵՐ.
ԱՍԲԷՍՏԻ ՍՏՈՒԱՐԱԹՈՒՂԹ.
ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ.
ԾԱԾԿՈՑՆԵՐ ԵՒ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ.
ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ԿՏՈՐՆԵՐ.
ՀԵԾԱՆԻՒՆԵՐԻ ՇԻՆԵՐ ԵՒ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ.
ՌԷԶԻՆԻ ԽԱՂԱԼԻՔՆԵՐ.
ԽԱՂԱԳՆԴԱԿՆԵՐ.
ՌԷԶԻՆԻ ՄԻԱԳՈՅՆ ԿՏՈՐՆԵՐ.
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ.
ՌԷԶԻՆԻ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ.
ՆՈՅՆԸ ԵՂՋԻՒՐԱՅԻՆ ՌԷԶԻՆԻՑ.

Խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել այս կնիքի վրա.

1860.
Т.Р.А.Р.М.
С.ПЕТЕРБУРГЪ.

[illegible]

Въ Тифлисское Отдѣленіе Т-ва „ТРЕУГОЛЬНИКЪ“

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐ, Տ. ՎԱՐՊԵՏԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ.

[illegible]

(շ.) 896. 0—2